

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Exorcismus v japonské kultuře

Jakub Nepraš

Bakalářská práce
2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub Nepraš**
Osobní číslo: **H14169**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Religionistika**
Název tématu: **Exorcismus v japonské kultuře**
Zadávající katedra: **Katedra religionistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem práce bude analýza problémů s používáním kategorie exorcismus v religionistice. Student se pokusí ukázat kulturní podmíněnost tohoto konceptu na příkladech z japonské kultury. Teoretickým východiskem bude nové pojetí komparatistiky kultur, v jehož perspektivě je důvodné podezření, že koncepty užívané k popisu náboženských fenoménů jsou pojmy sekularizované křesťanské teologie a nemusí přispívat k pochopení japonských praktik. Postup práce: Autor nejprve shrne původní použití pojmu exorcismus v rámci západního křesťanství, dále ukáže, jak s touto kategorií zachází odborníci z oblasti sekulárního studia náboženství, a na příkladech z japonské dávnější i nedávné minulosti ukáže, jaké problémy se objevují, pokud chceme různé asijské praktiky vysvětlovat jako exorcismus.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

WINSTON, Davis. Dojo: Magic and Exorcism. Stanford, California: Stanford University Press, 1980. ISBN 978-0-8047-1131-9.

BATHGATE, Michael. The Fox's Craft in Japanese Religion and Culture: Shapeshifters: Religion in History, Society and Culture: Outstanding Dissertations. 7. Saint Xavier University, Chicago: Taylor & Francis, 2004. ISBN 9780203484760.

LOWELL, Percival. Occult Japan : Shinto, shamanism, and the Way of the Gods: a study of Shamanistic practices in Japan. Rochester, Vt.: Inner Traditions International, 1990, ISBN 978-0892813063.

Kodžiki: kronika dávného Japonska. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013, s. 56. ISBN 978-80-905211-0-0.

MADRE, Philippe. Uzdravení a exorcismus: jak rozlišovat?. Paulínky, 2007. ISBN 978-80-86949-31-4.

AMORTH, Gabriele. Exorcista vypráví. Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-494-6.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.**
Katedra religionistiky

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 11. 2017

Jakub Nepraš

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na posednutí a exorcismus v japonské kultuře, které jsou nejspíš převzaty z teologie. Zmapuji fenomény posednutí a exorcismu v křesťanství a poté tytéž fenomény v japonské kultuře.

KLÍČOVÁ SLOVA

náboženství, Japonsko, posednutí, exorcismus, křesťanství, zlý duch, japonské tradice

TITLE

Exorcism in japanese culture

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on obsession and exorcism in Japanese culture, which are probably taken over from theology. I will describe the phenomns of possession and exorcism in christianity and then in Japanese culture.

KEYWORDS

religion, Japan, possession, exorcism, christianity, evil spirit, japanese traditions

OBSAH

ÚVOD	7
1 POSEDNUTÍ EXORCISTNÍ KATOLICKÉ PRAXE	10
1.1 Historický vývoj exorcismu	10
1.2 Chování zlého ducha	15
1.3 Jak se stát posedlým	17
1.4 Proces exorcismu	19
1.5 Modlitba za osvobození	20
1.6 Křest	21
1.7 Boží zásah	22
2 VÝZKUM A PŘÍSTUP K EXORCISMU	26
3 EXORCISMUS A POSEDNUTÍ V JAPONSKÉ KULTUŘE?	31
3.1 Média a orákula	31
3.2 Jednání duchů	35
3.3 Japonské praktiky	40
3.4 Pomůcky	48
3.5 Chování posedlých	50
ZÁVĚR	53
BIBLIOGRAFIE	56

ÚVOD

Ve své práci se budu zabývat fenoménem známým jako exorcismus. V různých kulturách se objevují odlišné případy. Domnívám se, že v Japonské kultuře nalezneme odlišné případy, než jak tento fenomén můžeme odpozorovat v křesťanství. Tato práce vznikla na základě podezření, že termín „exorcismus“ nemusí přispívat ke správnému pochopení japonských tradic.

Budu využívat komparační metody k porovnání kultur a praktik. Důležitým cílem je vymezit rozdíl kulturních rámců v křesťanství a japonské kultuře. Exorcismus je často vnímán jako fenomén spadající do náboženství, jako praktika vyhánění zla. Abychom mohli identifikovat exorcismus v japonské kultuře, musíme vědět, co je exorcismus pro křesťanství. Křesťanství chápe exorcismus jako vymítací praktiku vyhánějící d'ábla nebo jeho pomocníky. Jedná se o proces, kde zástupce náboženské organizace vykonává rituál, pomocí kterého je odstraněn zlý duch z těla a myslí posednutého.

Ve své práci budu užívat označení zlý duch, pro bytost, která vstoupí do našeho těla. Jedná se o termín z křesťanství. V křesťanské nauce se ve spojení se zlými duchy mluví o pokoušení d'áblem. Podle křesťanství, posedne-li duch naše tělo, je jeho cílem oddálit jedince od Boha a stáhnout ho do pekla. Mimo d'ábla existují v křesťanství další formy zla, které dominují stejnou schopností posednout a pokoušet lidi. Tyto bytosti se mnohdy nazývají démony.

Kromě posednutí zlým duchem existují případy, kdy se v křesťanství objevila forma posednutí kladného charakteru. Příkladem toho je Johanka z Arku, která byla obviněna z čarodějnictví a upálena, navzdory tomu, že k ní promlouval Bůh.

Kromě křesťanství bude náplní práce exorcismus v japonské kultuře. V japonských textech a legendách je častým jevem posednutí nadpřirozenou bytostí. I když se koncept může zdát stejný, jako v křesťanství, jedná se o odlišný kulturní rámec. Pověštinou se jedná o obyčejného ducha zvířete, nebo člověka a účel posednutí bývá emočně zabarven. Pro komunikaci s duchem existují lidé, kteří fungují, jako

médium. Tito lidé se nechávají úmyslně posednout, aby se duch mohl bezpečně projevit.

Představy Japonců o nadpřirozených bytostech jsou různorodé. Díky bohatému folkloru, kterým Japonsko oplývá, vznikly představy hmotných i nehmotných stvoření. Nejznámější formou takové bytosti je zvířecí duch, který dovede posednout tělo a skrz něj se projevuje.

Nejčastější takovéto zvíře bývá liška. Kromě zvířecích bytostí existují představy o lidských duších a lokálních božstvech zvané kami. Kami jsou bytosti, které jsou součástí tohoto světa a přírody. I když se nedají považovat za nadpřirozené bytosti, ovládají nadpřirozené dovednosti. Tato kami často vstupují do lidských těl, která fungují jako již zmíněná média a skrz tato těla promlouvá božstvo, aby se podělilo s lidmi o informace a zprávy, které přináší.

Posednutím se též zabývá lékařská věda. Jedná se o psychickou poruchu. Tato vada se nazývá disociační porucha. V roce 1992 americká psychiatrická asociace vydala lékařskou příručku, kde bylo poprvé uvedeno posednutí jako mentální narušení. V této příručce, Diagnostickém a statistickém manuálu mentálních chorob, se posednutí označilo, jako disociační porucha identity. Ve své práci se nebudu zabývat výklady posednutí, které pochází z medicíny.

Při výzkumu exorcismu a posednutí můžeme narazit na úkaz, který není tak častý, ale existují o něm texty. Jedná se o sestoupení ducha svatého a boží vůli. I když vliv ducha svatého nebo ovlivnění Bohem není tématem mé práce, jedná se však o úkaz, který musím ve své práci zmínit.

Ve své práci budu pracovat s dvěma odlišnými rámci. S japonskou kulturou a tradicemi s ní spojenými a s křesťanstvím. I když ve své práci budu věnovat kapitulu křesťanství, teologie není náplní mé práce. Je však důležité znát křesťanské vysvětlení těchto fenoménů kvůli podezření, že si vědci při cestách do Japonska začali vysvětlovat místní praktiky a úkazy teologií, ve které měli základ.

Ve své práci nejdříve zmapuji historický vývoj křesťanského exorcismu společně s idejemi, které se objevovaly v raném křesťanství. Též dohledám v Bibli

případy prvních posednutí. Dále popíši praktiky, které se v současné době užívají k vymýtání zla. Některé části práce budou obohaceny o příběhy reálných případů vymytání a posednutí.

V další kapitole představím texty badatelů z humanitních oborů, kteří psali o posednutí a exorcismu.

Náplní třetí kapitoly bude exorcismus v Japonsku. Kapitola bude doplněna o příběhy spojené s japonským posednutím a vymítáním, které pomohou ujasnit rozdíly mezi křesťanským a japonským rámcem. Poté bude následovat závěr.

Ve své práci budu čerpat od samotných exorcistů, kteří ve svých knihách shrnují svoje zkušenosti, zážitky a odkazují na křesťanské texty. Nejvýraznějším autorem je exorcista, Gabriele Amorth. Materiály týkající se Japonska budou především příběhy, které pramení z mytologie a folkloru. Jedním z předních zdrojů bude japonská kronika Kodžiki, která na svém úvodu vypráví stvořitelský mýtus. Kromě legend využiji texty popisující japonské vymytání a knihy od badatelů, kteří se zabývají stejným nebo podobným tématem, jako má práce.

1 POSEDNUTÍ EXORCISTNÍ KATOLICKÉ PRAXE

Termín exorcismus je v odborné literatuře označován autory v mnoha kulturách. Nicméně otázkou je, zda se nejedná pouze o vhodný termín, který by pouze označoval praxi, která se jeví podobně, jako exorcismus a není prozatím lepší označení. Abychom lépe pochopili vymítací praktiky v Japonsku, kterými se ve své práci budu zabývat, musíme nejdříve zcela pochopit, jak a proč probíhá exorcismus v křesťanství.

Křesťanství definuje exorcismus jako:

„obřad, kterým je démon ve jménu Boha vyzýván, aby opustil nějakou osobu, zvíře nebo místo. Vzhledem k choulostivosti předmětu a možnosti zneužití, může se exorcismus provádět pouze s výslovným povolením biskupa. Biskup tento souhlas udělí pouze knězi, který je příkladně zbožný, vzdělaný, rozvážený a bezúhonný.“¹

Všimněme si, že posednutí nemusí být pouze člověk, ale i zvíře nebo místo. Tato definice nám naznačuje, co je exorcismus v křesťanství, ale můžeme použít stejnou definici pro posednutí v Japonské tradici?

1.1 Historický vývoj exorcismu

V počátku křesťanství se objevují texty, které jsou diskutovány a pojednávají převážně o pohanech, exorcismu a zbavení zlého ducha pomocí víry a modliteb.² O moci exorcismů psalo několik církevních myslitelů. Gabriele Amorth ve své knize cituje například Cypriána, Dialog sv. Justýna s Tryfónem, nebo Origena.

---

¹ GLET, Jiří. *Křesťanský slovníček* [online]. 1. Martin Koláček - E-knihy jedou, 2016 [cit. 2017-11-18]. ISBN 978-80-7512-477-7. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=th3gCwAAQBAJ&pg=PT21&dq=exorcismus&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiRx4v4usjXAhUSJOWKHbPhCwgQ6AEIjAA#v=onepage&q=exorcismus&f=false>

² AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 25, ISBN 80-7192-981-6.

„Přijď a pohlédni svýma vlastníma očima na zlé duchy, přijď, abys je spatřil v okamžiku, kdy podléhají našim exorcistům a našim duchovním zbraním a trýzni, kterou jim působí naše slova, když opouštějí těla, která byla v jejich moci“³

Například Dialog s Tryfónem představuje text exorcismů následujícím způsobem: „Kterýkoliv zlý duch, když je mu to - zplozeného před jakýmkoli stvořením, jenž se narodil z Panny, stal se člověkem vystaveným utrpení, byl ukřižován, vstal z mrtvých a vystoupil na nebesa - tedy každý zlý duch, pravím, jemuž je něco nařizováno prostřednictvím tohoto jména, je přemožen a musí se klidit.“⁴

Dále autor píše:

„Síla exorcismů spočívá ve jménu Ježíše Krista, které je pronášeno. Spolu s ním jsou hlášány skutečnosti a události jeho života.“⁵

Postupem času se začal exorcismus udělovat dvěma způsoby. Jeden z nich byl tradiční exorcismus té doby, kdy se zlý duch vyháněl hlásáním skutků apod., jako druhý způsob byl vykonáván křest, který měl též exorcistní účinky.⁶ V těchto prvních stoletích se již začali používat sůl, olej a voda. Tyto předměty položily základ středověkému exorcismu. Na počátku byl exorcismus jednoduchý rituál křtu, který však prošel liturgickou transformací.⁷

---

³ Sv. Cyprián, cit. podle, AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 26. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-981-6.

⁴ Sv. Justyn, cit. podle, AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 26. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-981-6.

⁵ *Órigenés, 2016 cit. podle, AMORTH, Gabriele. Exorcisté a psychiatři*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 26. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-981-6.

⁶ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 27. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-981-6.

⁷ YOUNG, Francis. *A history of exorcism in Catholic Christianity*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2016, s. 28. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 9783319291116.

I když exorcismus tehdejší doby nebyl natolik rozvinut, využívala se znalost Bible a svatá znamení, jako je kříž, stejně tak jména svatých. Současná exorcistní praxe se nezměnila, pouze se zdokonalila. Přejdeme k dalšímu historickému období.

Důležitým obdobím exorcismu je šesté až dvanácté století. V té době byl velký rozmach a zdokonalování exorcistní praxe. Byla zbudována škola pro exorcisty. I když existovala instituce, která učila exorcismus, navzdory tomu stále fungovalo zaučování exorcistů po boku mistra, se kterým žáci putovali. O formulaci exorcistních textů se zasloužil Alcuin na počátku 9. století. Jeho formule byly zaneseny do Římského galesiánského misálu a později do Římského rituálu. Ve zmíněném období se začal zobrazovat satan a pomalu se vyskytovaly pověsti o čarodějnicích.⁸

Exorcistní formule z této doby obsahovali povětšinou mocná jména, která přikazovala démonovi opustit tělo. Zlému duchovi se přikazovalo opustit tu, či onu část těla. Jednalo o seznam částí těla, které duch mohl posednout.⁹

Další historické období je dvanácté až patnácté století. Vzhledem ke konzervativnosti textové tradice středověkých pontifiků, exorcismus v liturgických knihách nám neřekne mnoho o tom, jak texty byly využívány. Historicko-hagiografické popisy exorcismů lze nalézt v různých zdrojích, jako jsou kázání, hagiografie, teologické summy, osobní korespondence a autobiografie. Bohužel, takovéto zdroje zřídka vysvětlují, zda osoba, která byla vymítána, byla skutečně posedlá nebo trpěla nemocí. Exorcismus v této době byl běžně využíván jako léčebná metoda fyzických nemocí. Spíše než na exorcistní metody se hagiografické záznamy zaměřovali na úspěšnost exorcismu.¹⁰

Jedním z hlavních témat exorcismus byli čarodějnické procesy. Nejznámějším příkladem obvinění z čarodějnictví je Johanka z Arku. Nad Johankou

---

⁸ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 32-33, ISBN 80-7192-981-6.

⁹ DI NOLA, Alfonso M. *Ďábel a podoby zla v historii lidstva*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 294. Garuda. ISBN 80-7207-114-9.

¹⁰ YOUNG, Francis. *A history of exorcism in Catholic Christianity*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2016, s. 28. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 9783319291116.

nebyl vynesena exorcismus, z mocenských důvodů Johančiny doby byla upálena a obviněna z čarodějnictví bez vykonání vymítacího rituálu.

Známý spisovatel náboženské literatury, Isidor Vondruška píše o Johance z Arku ve třetím svazku¹¹ jeho díla *Životopisy svatých*:

„Byla křivě obviňována z kacířství a z čarodějnictví. Předložili jí listinu, ve které sama se vyznala ze mnoha hříchů. Johanna neumějíc ani číst ani psát, podepsala, učinivši křížek na listině.“¹²

„Inkviziční soud ji prohlásil vinnou svrchu řečených přečinů a podle světské ho zákona byla odsouzena na smrt upálením.“¹³

Jak vidíme, nekonal se exorcismus za přítomnosti zástupce církve, který by mohl dokázat, že Johanka nekonala z vlastní vůle a zřiká se satana, nýbrž soud. Nehodlám tvrdit, že tomu tak bylo v případě všech obviněných z čarodějnictví. Toto je nejznámější dochovaný případ.

Ve třináctém století papež Inocenc IV. vydal církevní prohlášení, které povoluje mučení heretiků. Roku 1326 papež Jan XXII. ustanovil inkviziční řád s úmyslem hledat čarodějnice. V tu dobu byla Evropa sužována přírodními katastrofami. Ve čtrnáctém a patnáctém století byla Evropa postihnuta epidemií. Tyto nešťastné události měly za následek válčení a utvoření obecné myšlenky, jak autor píše, že se jedná o působení a existenci zla, které bylo vidět všude. Bohužel obranou proti němu nebyly modlitby ani exorcismus ale hrubá destrukce všeho zlého.¹⁴

---

¹¹ VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních*. 1. V Praze: Ladislav Kuncíř, 1931.

¹² *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1932, s. 152.

¹³ *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1932, s. 152.

¹⁴ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 33, ISBN 80-7192-981-6.

Jasně vidím určitý rozdíl mezi udělováním exorcismu v těchto dvou obdobích. Mezi šestým a dvanáctým stoletím byla snaha vytvářet formule, které vyženou zlo. Exorcismus se využíval a mladí lidé se školili pod vedením zkušených exorcistů. Pohani byli křtěni a přiváděni na cestu křesťanství. Kdežto od dvanáctého století se zdá, že okolnosti přivedly Evropu k radikálním řešením. Stal se opak toho, o co bylo v prvním zmiňovaném období usilováno. Exorcismus neprošel proměnou, udělování exorcismu nad čarodějnicemi bylo řešeno hranicí.

Následující historické období je šestnácté a sedmnácté století. Je to éra honů na čarodějnice. Gabriele Amorth ve své knize píše:

„Tam, kde zlý duch není vyháněn prostřednictvím exorcismů, dochází k démonizaci osob, které pak bývají zabíjeny.“¹⁵

Tato věta jasně bez pochyby naznačuje nemilosrdné topení a upalování čarodějnic. Nicméně navzdory tomuto šílenství, se do mysli lidí vracela potřeba vykonávat exorcismus.

„Jestliže se objevila nějaká snaha, pak by bylo lépe, aby to vše bylo zrušeno a aby se začalo pracovat úplně od začátku. Nuže tedy, jestliže v období, které nás nyní zajímá, mužové církve nedokázali zaujmout jasná stanoviska, iniciativu převzal císař, tedy Karel V., který dne 9. července 1548 vydal v Auguste rozhodnutí, podle něhož mělo dojít k reformě rituálů. Zlo se ale již rozrostlo do olbřímích rozměrů a hony na čarodějnice dosáhly svého vrcholu v letech 1560 až 1630.“¹⁶

---

¹⁵ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 34, ISBN 80-7192-981-6.

¹⁶ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 35, ISBN 80-7192-981-6.

Důležitým datem je rok 1648. Ten zmíněný rok byl uveřejněn Římský rituál, podle kterého se dělají exorcismy dodnes. Jedná se o seskupení modliteb a formulí z celé křesťanské historie.

„Římský rituál je dodnes oficiálním textem, podle něhož se provádějí exorcismy. To bude platit až do doby, než se objeví nějaký nový oficiální text. Jedná se v zásadě o tytéž texty, které byly vydány dne 17. června 1614. Materiál byl připraven podle nařízení papeže Pavla V., který pověřencům doporučil, aby hledali mezi nejstaršími texty užívanými pro vymítání zlého ducha. V té době bylo mnoho různých textů, které se k tomuto účelu používaly. Nezbyvalo než vybrat ty nejlepší. Je tedy srozumitelné, že byly vybrány především ty nejstarší známé texty. Ve většině případů se redaktoři Římského rituálu přiklonili k modlitbám Alcuina (t 804), používá se tedy už dvanáct století starý text. Když Římský rituál vyšel, bylo řečeno, že se jedná pouze o doporučené formuláře. Nejednalo se tedy o pevně stanovené formulace, jak je tomu v liturgických knihách. Ve skutečnosti došlo k tomu, že se tato sbírka textů k provádění exorcismu velmi rychle rozšířila po celém katolickém světě.“¹⁷

V sedmnáctém století zuřili náboženské války. V zemích, kde byl udělován exorcismus, nebyly upalovány ženy za čarodějnictví, popřípadě, pokud k tomu došlo, jedná se o výjimečné případy. Poslední historické období, které ve své práci zmíním, je od 18. století do současnosti. Hony na čarodějnice přestaly a opět nastoupilo vymítání. Z ďábla se postupem času stal symbol zla.¹⁸

1.2 Chování zlého ducha

Zlý duch nebo démon, jak se v dnešní době říká má své vlastní projevy. Než přejdeme k chování posedlých, je třeba si ujasnit, jak teologie vidí démona, potažmo zlého ducha.

---

¹⁷AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 231 ISBN 80-7192-981-6.

¹⁸ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 231 ISBN 80-7192-981-6.

Podle křesťanské nauky je ďábel opakem Boha a všechny duše patří do nebe. Zlý duchové posedávají lidi, aby stáhli jejich duši do pekla. Nyní, když známe záměry démonů, můžeme se podívat na jeho fyzické projevy během posednutí. Dále uvedu příklady, které ve své další knize, *Exorcista vypráví*¹⁹, Gabriele Amorth uvádí. Příběhy jsou jeho zážitky, avšak jména jsou fiktivní pro udržení anonymity. Dříve než ale přejdeme k samotným příběhům, Amorth popisuje příznaky, které jsou ve většině případů společné.

Podle autora se posedlost projevuje různými způsoby, avšak u většiny posednutých se ukázaly totožné příznaky. Příznaky, které Amorth jmenuje, se mohou projevovat, jako tělesná bolest. Hlava a žaludek bývají nejčastěji zasaženy bolestí. Obvykle se jeví značným zhoršením se ve studiu, mluvíme-li o mladých lidech, popřípadě značným neúspěchem v práci. Oběti se nedovedou soustředit na výkon činnosti. Postižený také začne plynule mluvit neznámými jazyky, nebo rozumět lidem, kteří takovéto jazyky ovládají. Mimo jiné existují případy, kdy jsou tyto lidé schopni ve svých svalech vyvinout nadlidskou sílu. Dalšími příznaky je vysoká citlivost na posvátno. Posednutý má potíže vkročit do kostela nebo se modlit. Pociťuje při takových praktikách nával vzteku a v některých případech i ničí obrazy svatých.²⁰

Tyto zmíněné příznaky se projevují nejčastěji a opakují se ve většině případů. Kromě toho, dle autora, projev démona v lidském těle může být specifický a projevovat se různorodě. Nyní uvedu doslovné příklady, zážitky z Amorthova exorcistní kariéry.

„Čtrnáctiletý Pierluigi byl na svůj věk velký a silný. Nebyl schopen studovat, zoufali nad ním učitelé a kamarádi, s nimiž nevycházel. Nebyl ale prudké povahy. Když seděl na zemi se zkříženýma nohama (říkal, že dělá indiána), žádná síla ho nemohla zvednout, byl jako z olova. Po různých bezvýsledných léčeních byl přiveden k P. Candidovi, který zjistil skutečnou posedlost. Pierluigi nebyl hádavý, ale lidé v jeho přítomnosti se stávali nervózními, křičeli a nebyli schopni se ovládnout. Jednoho dne

---

¹⁹ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), ISBN 80-7192-494-6.

²⁰ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 45, ISBN 80-7192-494-6.

si sedl se zkříženýma nohama ve třetím poschodí u svého bytu. Nájemníci chodili po schodech nahoru a dolů, třáslí s ním, aby odešel, ale on se nehýbal.“²¹

Další příklad, který autor uvádí je o muži, který se dostával do amoku, ale posléze si nic nepamatoval. Žil se svou matkou a dělal jí potíže, aniž by chtěl. Jednoho dne matka nechala posvětit jeho oblečení. Její syn, když přišel z práce, svlékl pracovní oděv a vzal si na sebe připravené oblečení, jak měl ve zvyku. Rázem ze sebe šaty strhal a nechtěl si je na sebe vzít. Rozpoznal požehnané šaty a nepožehnané.²²

Z těchto příběhů můžeme vydedukovat, existují-li démoni, projevují se skrz tělo posednutého. Někdy by mohlo být tedy obtížné poznat, zda jednáme s člověkem nebo zlým duchem.

1.3 Jak se stát posedlým

V křesťanství je satan považován za pokušitele, který klade lidem do cesty překážky. Jak ve své knize *Uzdravení a exorcismus* poznamenává Madre Philippe, hřích je plod zla, kterého se satan chytá a šíří.²³

Raul Salvucci jasně píše, že:

„Podrobení se satanovi je pouto vytvářené smlouvou, ve které člověk přijímá vládu démona nad sebou. Může se provést podpisem vlastní krví, která se odebere z vlastního těla injekční stříkačkou. Dále to může být provedeno křtem krve: jedná se vždy o vlastní krev, která je vylita na hlavu, s přijetím „příkazové knížky“. Další možností je vstup do satanských sekt s vlastními obřady, jako jsou satanské mše nebo podobné rituály.“²⁴

---

²¹ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 47, ISBN 80-7192-494-6.

²² AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 48, ISBN 80-7192-494-6.

²³ MADRE, Philippe. *Uzdravení a exorcismus: jak rozlišovat?*. Praha: Paulínky, 2007. Pod povrch, s. 80, ISBN 978-80-86949-31-4.

²⁴ SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 140, ISBN 80-7192-180-7.

Ve své vědecké práci nehodlám uznávat existenci démonů. Jedná se o křesťanský pohled, který musím zpracovat. Raul Salvucci ve své knize zmiňoval smlouvu s ďáblem. V křesťanství se za jednu z nejstarších smluv, pokud by takovýto pakt existoval, dala považovat nabídka ďábla Ježíšovi.

Ve své knize ji také zmiňuje Salvucci:

„Pak ho ďábel vyvedl vzhůru, v jediném okamžiku mu ukázal všechna království země a řekl: 'Tobě dám všechnu moc i slávu těch království, poněvadž mně je dána, a komu chci, tomu ji dám: Budeš-li se mi klanět, bude to všechno tvé.' Ježíš mu odpověděl: 'Je psáno: Budeš se klanět Hospodinu, Bohu svému, a jeho jediného uctívat'“ (Lk 4,5-8).²⁵

Křesťanství považuje exorcismus za vyhánění ďábla a jeho služebníků, kteří posednou člověka. Exorcista Raul Salvucci píše o příčinách posednutí toto:

„Vedle důkladně zmiňovaných praktik okultismu a spiritismu v této knize, Boží nepřítel často zneužívá vnitřních zranění pociťovaných z nedostatku lásky zvláště v dětství a dospívání. Vstupními branami zla mohou být také esoterická náboženství, transcendentální meditace, různé závislosti (na drogách, hracích a počítačových automatech, alkoholu, moderní metalové hudbě, televizi...), sexuální zvrácenosti a pornografie, ale i alternativní medicína.“²⁶

Salvucciho z části doplňuje Gabriele Amorth. Kromě návykových látek spíše hovoří o moderních požitcích, kterými běžný člověk vyplňuje svůj den.²⁷

---

²⁵ SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 48, ISBN 80-7192-180-7.

²⁶ SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 6, ISBN 80-7192-180-7.

²⁷ AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 35, ISBN 80-7192-981-6.

Autoři textů nám popsali nejčastější příčiny posednutí, které jsou z jejich hlediska nejrozšířenější v dnešní době. Tato práce však neřeší vliv moderních požitků na posednutí. Nicméně exorcisté, jejichž texty zde prezentuji, považují tyto věci za příčiny posednutí.

1.4 Proces exorcismu

I když mluvím o exorcismu, který pochází z křesťanství, popisuji zde pomoci zkušeností autorů katolický exorcismus. Postup exorcismu není přesně předepsán. Není určeno, zda má exorcista sedět nebo stát. Usoudí-li exorcista, že je potřeba vymytání, prvním krokem je odhalit démona. Předem zmíním, že exorcismus je opakující se proces a každý exorcista má svůj vlastní přístup k práci. Jak píše ve své knize Gabriele Amorth:

„Rituál pouze určuje, že od slov *Ecce crucerò Domini* má kněz položit konec štolý na krk pacienta a pravou ruku na jeho hlavu.“²⁸

Dále cituji autora:

"Obvykle držíme dva prsty lehce na očích a zvedáme víčka v určitých momentech modlitby. Skoro vždy se stává, že v případě přítomnosti démona jsou oči úplně bílé. Stěží je vidět zřítelnice a to, zda jsou nahoře či dole, a někdy je třeba si pomáhat druhou rukou. Poloha zřítelnice má význam pro určení druhu démona a potíží pacienta."²⁹

„Někteří démoni nesnesou kříž udělaný štolou na bolavých místech, jiní vdechnutí do obličeje. Další se brání všemi silami pokropení svčenu vodou. Exorcista může použít určité věty v modlitbách exorcismu nebo v jiných, na něž démon prudce reaguje nebo ztratí sílu. Rituál radí tyto věty opakovat. Exorcismus může být dlouhý nebo krátký podle toho, co exorcista na základě různých faktorů považuje za vhodné.“³⁰

---

²⁸ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 50-51 ISBN 80-7192-494-6.

²⁹ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 50-51 ISBN 80-7192-494-6

³⁰ AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), s. 63, ISBN 80-7192-494-6.

Salvucci doplňuje postup výňatkem z kánonu o církevní směrnici, který hovoří o zmocnění udělování exorcismu.

„Ohledně exorcismu kánon 1172 říká: § 1. Nikdo nesmí zákonně vykonat exorcismus posedlých, jestliže neobdržel zvláštní a výslovné dovození od místního ordináře.“³¹

Tudíž ten, kdo provádí exorcismus je zástupce církve, který obdržel povolení. Salvucci doplňuje fakt o vykonání exorcismu samotným papežem.³²

1.5 Modlitba za osvobození

Je třeba také zdůraznit, že modlitba za osvobození duše, není to samé, co exorcismus. Vymýtání může činit pouze biskup, nebo jím pověřený kněz. Salvucci píše:

„V prvním případě kněz přímo čelí démonovi a nařizuje mu jménem církve, aby odešel pryč: ‚Jdi pryč satane...‘ V druhém případě věřící prosí Pána, aby osvobodil od zlého ducha trpícího bratra.“³³

Salvucii poznamenává, že osvobozující modlitba potírá menší projevy zla. Tuto modlitbu provádí z pravidla skupina lidí, která svým působením posiluje účinek

---

³¹SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 131, ISBN 80-7192-180-7.

³²SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 132, ISBN 80-7192-180-7.

³³SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 148, ISBN 80-7192-180-7.

exorcismu.³⁴ Osvobozující modlitba je tedy součástí exorcismu, ale sám o sobě nemá takovou moc, jelikož funguje, jako vymítací katalyzátor a podpora.

1.6 Křest

Ve své práci bych krátce představil pár výňatků, které obsahují zříkání satana a pomazání olejem.

Hyppolitos v apoštolských tradicích píše:

„Zříkám se tě, Satane, a všeho tvého otroctví i všech tvých skutků. Když se každý jednotlivě zřekne, pomaže jej (kněz) olejem exorcismu se slovy: Ať každý nečistý duch od tebe odejde.“³⁵

Tradice pomazání olejem se dochovala dodnes. Olej slouží, jako exorcistní předmět již od raných století. Tento akt probíhá takto:

„Pak vylije z ruky olej posvěcení, vloží ruce na hlavu se slovy: Mažu tě svatým oleje ve (jménu) Pána, Otce všemohoucího, Krista Ježíše a Ducha svatého.“³⁶

Exorcismus zní, jako strašlivá věc nicméně setkáváme se i s případem, kdy se jedná o nenásilnou prosbu k Bohu. Zřeknutím se zlého ducha provádějí za nemluvně

---

³⁴ SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-180-7.

³⁵ HYPPOLITOS. *Apoštolská tradice*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 33. Prameny spirituality. ISBN 80-86045-45-5.

³⁶ HYPPOLITOS. *Apoštolská tradice*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 33. Prameny spirituality. ISBN 80-86045-45-5.

rodiče, nebo zákonní zástupci. Souhlasem doznávají víru dítěte a kmotra. Po dalších formulacích a textech je dítě ponořeno do vody a pokřtěno.

1.7 Boží zásah

Prameny ohledně exorcismu sahají až do dávných biblických dob. Tyto příběhy mají spíš kouzelnou esenci s dopomocí boží vůle. Podle jedné z legend, král Šalamoun dostal od Boha jako důkaz božské moudrosti kouzelný prsten. Návazně na to se traduje, že pomocí něho spoutal démony, aby mu sloužili a přikázal jim postavit chrám v Jeruzalémě.³⁷ Autor článku píše, že Šalamoun napsal 3000 knih a 1005 knih ód. Mimo jiné vymyslel i zaklínadla, která ulevila nemocným od bolesti. V souladu s tím vymyslel exorcismy a praktiky jak vyhnat démony z těla. Šalamounovo ovládní démonů a exorcismus je reprezentace boží síly, která mu byla svěřena. Jeho konání není jeho mocí, ale mocí boží.³⁸

Další příklad exorcismu a posednutí ze Starého zákona je příběh o Davidovi hrajícím na harfu. David hraje nemocnému Saulovi, aby zklidnil jeho duši.³⁹

Král Saul byl sužován zlým duchem. Nechal si zavolat mladého Davida, který uměl hrát na citeru a Bůh byl s ním. David vstoupil k Saulovi do služby a kdykoli byl král sužován zlým duchem, David mu ulevil svou hudbou.⁴⁰ (1Sam, 16, 16-23)

Tato píseň byla určena, jako pokání pro démona. Ke konci textu je proroctví, že David bude mít syna, který si bude umět podrobit démony.⁴¹ Šalamounův exorcismus byl zprostředkováním Boží moci.

---

³⁷ CARROLL, Scott. The "Apocalypse of Adam" and Pre-Christian Gnosticism. *Vigiliae Christianae* [online]. (44), 268 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583698>

³⁸ CARROLL, Scott. The "Apocalypse of Adam" and Pre-Christian Gnosticism. *Vigiliae Christianae* [online]. (44), 267 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583698>

³⁹ CARROLL, Scott. The "Apocalypse of Adam" and Pre-Christian Gnosticism. *Vigiliae Christianae* [online]. (44), 268 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583698>

⁴⁰ 1Sam, 16, 16-23

⁴¹ CARROLL, Scott. The "Apocalypse of Adam" and Pre-Christian Gnosticism. *Vigiliae Christianae* [online]. (44), 268 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583698>

Musíme si však uvědomit, že i když je někdo obdařen určitými schopnostmi nebo se jedná o sestoupení ducha svatého, jedná se o dva odlišné rámce v kontrastu s posednutím. V křesťanství proti sobě perspektivně stojí tyto dva rámce. Na jedné straně posednutí démonem a na straně druhé sestoupení ducha svatého nebo boží vůle.

V Novém zákoně z boží vůle vzešlo dítě, které bylo obdařeno zvláštním nadáním, konající zázraky ve jménu Pána. Byl jím Ježíš Kristus.

Ježíš byl muž se silou od Boha, který konal zázraky a vzdoroval pokušení. Dábel pokoušel Ježíše na poušti, který ho však přemohl. (Mt 4,1-13)⁴²

V Novém zákoně se píše:

„Kdo však se dopouští hříchu, je z ďábla, protože ďábel od počátku hřeší. Proto se zjevil Syn Boží, aby zmařil činy ďáblovy. (1 Jan 3,8).“⁴³

„Bůh obdařil Ježíše z Nazareta Duchem svatým a mocí, Ježíš procházel zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci ďáblově, neboť Bůh byl s ním. (Sk 10,38).“⁴⁴

Jeho exorcismus je často srovnáván s léčením. Jelikož posednutí ďáblem se projevovalo jako nemoc, zázračnou léčbou vyhnal i démona. Kristova moc pochází od Boha. Ježíš konal zázraky a léčil, ne svojí silou ale silou Boží.

„Ježíš chodil po celé Galileji, učil v jejich synagógách, kázal evangelium království Božího a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu v lidu. Pověst o něm se roznesla po celé Sýrii; přinášeli k němu všechny nemocné, postižené rozličnými neduhy a trápením, posedlé, náměsíčné, ochrnuté, a uzdravoval je. " (Mt 4,23-24).⁴⁵

---

⁴² Mt 4,1-13

⁴³ 1 Jan 3,8

⁴⁴ Sk 10,38

⁴⁵ Mt 4,23-24

Ježíšova léčebná síla se nerozlišovala od vyléčení zranění a vyhnání zlého ducha. Zbavení posedlosti se rovnalo zázračnému vyléčení. Jak praví Mt 10,1 Ježíš dal moc nad zlými duchy svým dvanácti učedníkům a vyslal je do světa konat exorcismy a léčit nemoci. Zakázal jim však chodit mezi pohany a do samařských měst.⁴⁶

„Zavolal svých dvanáct učedníků a dal jim moc nad nečistými duchy, aby je vymítali a uzdravovali každou nemoc a každou chorobu.“ (Mt 10,1).⁴⁷

„Jděte a kažte, že se přiblížilo království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé probouzejte k životu, malomocné očist'ujte, démony vymítejte; zadarmo jste dostali, zadarmo dejte.“ (Mt 10,7-8).⁴⁸ „

Tímto výrokem usuzuji, že Ježíšovi apoštolové, jakožto jeho následovníci byli zasvěceni do tajemství exorcismu a následovali vůli Kristovu a boží. Zároveň exorcismem měli šířit a hlásat křesťanské učení, demonstrovat jeho účinky reprezentací boží moci, očistění a spásou duše postihnuté démonem.

Mluvíme-li tedy o posednutí, jedná se pouze o démony a d'ábla. Úkaz boží vůle není tématem mé práce, nicméně mluvím-li o posednutí jako celku, náleží se mu aspoň z části věnovat.

Z textů, které jsem přestavil, mohu usoudit, že určitá forma exorcismu existovala již ve starozákonní době. Ovládat jí tehdy mohli jen vybraní bohem, jako byl právě Šalamoun. Dále podobnou mocí byl obdařen Kristus a posléze jeho učedníci. Můžeme se domnívat, že schopnost vymýtat démony nepramení z výjimečné osoby, ale z víry v Boha. Kristus nás lidi naučil, že se lze proti těmto stvořením bránit. Naučil

---

⁴⁶ MADRE, Philippe. *Uzdravení a exorcismus: jak rozlišovat?*. Praha: Paulínky, 2007. Pod povrch, s. 18, ISBN 978-80-86949-31-4.

⁴⁷ Mt 10,1

⁴⁸ Mt 10,7-8

vymítací praxi své učedníky, kteří po smrti svého mistra předali znalosti dál, až tyto znalosti transformovali do exorcismu v průběhu věku.

2 VÝZKUM A PŘÍSTUP K EXORCISMU

Ve své práci se budu zabývat tzv. posednutím. Nicméně našim cílem není historický vývoj zkoumání posednutí a exorcismu ve vědě.

Obory, které se zabývají posednutím a exorcismem. Jsou to antropologie, etnografie, religionistika a psychiatrie. Existují psychologické teorie, které vysvětlují, co je posednutí, nicméně do lékařské vědy nebudu ve své práci zabíhat, jelikož cílem této kapitoly je zjistit, jaké jsou vysvětlení posednutí v humanitních vědách.

Z prozkoumaných materiálů jsem našel jen jednu antropologickou teorii. Pochází od Jamese George Frazera. U Frazera a jeho vrstevníků se jedná o texty staré sto let a více. Můžeme předpokládat, že se studie za tu dobu rozvinuly s dalšími výzkumy.

Frazer říká, že posednutí je způsob zviditelnění. Praktikují ho podle něj lidé ze sociálně slabší třídy, aby na sebe upozornili. Pomocí posednutí na sebe upozorňují, aby si jich někdo všiml a získali vyšší společenský status ve společnosti, ve které žijí.⁴⁹ Pro Frazera je tedy posednutí falešné.

Poté, co jsme se seznámili s Frazerovou teorií posednutí, přejdeme k úrovni definice. V analýze textů jsem našel definice z oborů antropologie, religionistiky a etnografie. Podívejme se, co o posednutí říká, T. K. Oesterreich.

Oesterreich říká, že pojem posednutí se natolik rozrostl, že je obtížné ho formulovat a uniká akademikům od samého počátku.⁵⁰

---

⁴⁹SCHMIDT, Bettina a Lucy HUSKINSON. *Spirit possession and trance: new interdisciplinary perspectives*. 1. New York: Continuum, 2010, Continuum advances in religious studies. ISBN 9780826435743.

⁵⁰SCHMIDT, Bettina a Lucy HUSKINSON. *Spirit possession and trance: new interdisciplinary perspectives*. 1. New York: Continuum, 2010, s. 4. Continuum advances in religious studies. ISBN 9780826435743.

Crapanzano definuje posednutí, jako neobvyklou změnu vědomí způsobenou duchem, božstvem nebo démonem.⁵¹ Jak si můžeme potvrdit, neobvyklá změna vědomí pochází z vědeckých teorií, které publikovali lékaři. Crapanzanova definice je směsí lékařské vědy a pojetí posednutí primitivními kulturami. Jelikož spirituální bytost, jako je duch nebo démon není vědecky dokázána, můžeme považovat toto tvrzení za správné pouze z poloviny.

Frazer chápe posednutí, jako klidový stav jeho vlastní osobnosti, mezitím, co se projevuje duch. Zatímco jedna osobnost „spí“ projevuje se druhá osobnost.⁵²

Eliade říká, že specifický prvek pro posednutí není žádný duch, ale extáze, která je vyvolána vstupem do jiného světa (nebesa nebo podsvětí).⁵³ Pro autora je v tomto případě posednutí rovno extázi. Jelikož projevem extáze není duch, ale přechod šamana do jiné sféry. Tento přechod vyvolá extázi. Mluví-li autor o spirituálních bytostech, pochází opět z kulturního rámce určité společnosti, jak jsme si ukázali na příkladu Crapanzana.

Někteří vědci věří, že existuje rozdíl mezi posednutím a transem. O tématu Eliade tvrdí, že je rozdíl mezi šamanem a posedlým kněžím.

Tato myšlenka je interpretována I. M. Lewisem. Označuje to jako Eliadeho dichotomii. Je to rozdělení celku do dvou částí, které se překrývají. Pointa rozdílu těchto dvou termínů je v tom, zda osoba posílá ducha jinam, nebo ho pouští do svého těla. Šaman provází ducha na své pouti. Kněží přijímá ducha v rámci svého těla. Trans prožívá šaman, který provází ducha, posednutí náleží ke kněžimu, který nechává vstoupit ducha do sebe.⁵⁴

---

⁵¹ LINDSAY, Jones. *Encyclopedia of religion*. 2nd ed. Detroit: Macmillan Reference USA, c2005, s. 86-87. ISBN 9780028657400.

⁵² FRAZER, James. *The golden bough: a study in religion and magic*. Abridged ed. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2002, s. 93. ISBN 9780486424927.

⁵³ ELIADE, Mircea. *Shamanism: archaic techniques of ecstasy*. 2. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1964, s. 499-500. ISBN 9780691017792.

⁵⁴ LEWIS, Ioan. *Ecstatic religion: a study of shamanism and spirit possession*. 3rd ed. New York: Routledge, 2003, xiii. ISBN 978-0415301244.

V Eliadeho případě vidím jistý rozpor. V jedné části nám sděluje, že posednutí neexistuje vstoupením bytosti do těla, ale my cestujeme do jiné sféry a to vyvolává extázi. V další části je zmíněna Eliadeho dichotomie, ve které připouští, že duch může posednout tělo.

I. M. Lewis odmítá Eliadeho myšlenku o rozdílu posednutí. Přichází s tvrzením, že oba, kněží i šaman se mohou nechat posednout. Rozdíl mezi nimi Lewis vidí v úrovni ovládní ducha. Tvrdí, že zatímco kněží má malou, ba dokonce žádnou kontrolu nad duchem, šaman ducha úplně ovládá.⁵⁵ Zrušením rozdílu posednutí a transu, které navrhoval Eliade, maže rozdíl mezi transem a posednutím a nechává pouze posednutí. A pokud označuje trans, je to synonymum pro posednutí. Odkazuje se pouze na vůli posednutého a jeho potencionální sílu ovládat ducha.

Někteří vědci plně nesouhlasí s Eliadem a myšlenkou oddělitelnosti transu a posednutí a hledají jiný způsob, jak tyto dvě kategorie uchopit. Michael Lambek říká, aby mělo praktikování transu nějaký význam, musí být „tvarován kulturou“.⁵⁶ Od kulturního vývoje vzniká podoba transu. Do některých civilizací trans patří jako součást kultury a prošel si určitým vývojem. Lambekův text je reakce na Eriku Bourguignon, která rozlišuje posednutí a trans také, nicméně trans definuje jako „psychologické“⁵⁷ chování a posednutí je „kulturní přesvědčení“.⁵⁸ Z toho důvodu Lambek dochází k definici, že posednutí a trans nelze odlišovat a musí se na ně dívat neodděleně. Tudiž pro Lambeka je trans a posednutí jedno a to samé, stejně jako u Lewise. Přes snahy definovat trans a posednutí odděleně, docházím k závěru, že trans a posednutí bude jedno a totéž.

---

⁵⁵ LEWIS, Ioan. *Ecstatic religion: a study of shamanism and spirit possession*. 3rd ed. New York: Routledge, 2003, xiii. ISBN 978-0415301244.

⁵⁶ LAMBEK, Michael. From diese ti dicourse: Remarks on the conncptualization of trance and spirit possession. In *Altered states of consciousness and mental health*, ed. Collen A. Ward, 36 – 61. Newbury Park: Sage Publications, 40.

⁵⁷ BOURGUIGNON, Erika. *Religion, altered states of consciousness, and social change*. 3. Columbus: Ohio State University Press, 1973, s. 11. ISBN 9780814201671.

⁵⁸ BOURGUIGNON, Erika. *Possession*. 3. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press, 1991, s. 8. ISBN 9780881336009.

Frazer popisuje posednutí, jako křečovitě chvění, otřásání, posednutý dělá různá gesta a výrazy.⁵⁹

Métraux popisuje posednutí stejně, jako Frazer. Posednutý člověk je podle něj otřesen křečí, pohybuje se dopředu a zpět, někdy se zastaví do klidového stavu ohnutý dopředu, různě se potácí a snaží se nespadnout. Některé útoky ducha jde odhadnout dopředu podle vnějších znaků, jako je pot, těžké dýchání, náhlé zhoršení vyjadřování, atd.⁶⁰

Podle Herskovitse, který psal o posednutí na Haiti a v Karibiku, jakmile božstvo nebo jiný duch prostoupí tělem posednutého je považován v tu chvíli za božstvo samotné. Nemluvíme tedy na šamana nebo posednutého, ale přímo ke spirituální bytosti. Síla, mimika a hlas posednutého se razantně změní od těch, které má původně.⁶¹

V prezentovaných textech nám různí badatelé vyjevili své názory a definice ohledně posednutí. Předpokládám, že nadpřirozená bytost, ne nutně démon nebo zlý duch, vstoupí do lidského těla. Rád bych se pro teď vyvaroval označování démona, nebo slov označující zlo, jelikož ani jeden z autorů, bytost, která posedává tak neoznačuje, tudíž není jisté, zda se vůbec jedná o zlou bytost.

V nastudovaných textech badatelé hovoří o tom, jak definovat posednutí, jak se posednutý člověk projevuje a z mého hlediska ho identifikují, jako fenomén existující i mimo křesťanství. K tomuto závěru jsem došel dedukováním míst jejich výzkumu. Je-li výzkumný subjekt původem z Karibské oblasti a autor studuje místní tradice a kulturu, jako tomu bylo u Herskovitse, pochybuji, že se tradice místního lidu opírají o křesťanství.

O existenci tohoto fenoménu svědčí to, že se stejné případy opakují v různých koutech světa a příznaky vypadají podobně, ne-li totožně. Mimo křesťanství tedy

---

⁵⁹ FRAZER, James. *The golden bough: a study in religion and magic*. Abridged ed. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2002, s. 93. ISBN 9780486424927.

⁶⁰ MÉTRAUX, Alfred. *Le Vaudou haïtien*. 1. Paris.: Gallimard, 1968, s. 120-121. ISBN 2070244369.

⁶¹ HERSKOVITS, Melville. *Man and his works: the science of cultural anthropology*. New York: Alfred A. Knopf, 1960, s. 60-67.

existuje forma prostoupení těla nadpřirozenou bytostí. Nabývám podezření, že označení termínem posednutí je nejjednodušší a nejkratší cesta pro představení čtenáři, co se člověku postiženému duchem, mohlo přihodit. Autoři, využívají dostupných označení, které nabízí jejich slovník a čtenář snadno pochopí význam. V následující kapitole se zaměřím na Japonskou kulturu a tradice, kde budu identifikovat posednutí a vymítací praktiky.

3 EXORCISMUS A POSEDNUTÍ V JAPONSKÉ KULTUŘE?

V následující kapitole se budu zabývat posednutím a exorcistní praxí, která se vykonává v Japonsku. Kapitola bude rozdělena do několika podkapitol, ve kterých se zaměřím na média, jednání duchů, chování posedlých a praktiky.

Japonsko je země, která má ve svém folkloru různé bytosti. Některé z nich bychom mohli zařadit do japonských pohádkových postav nebo obecně do japonského lokálního folkloru.⁶² Tyto bytosti jsou Japonci chápány jako součást světa a přírody. Dali by se označit za nadpřirozené, jelikož ovládají různé dovednosti, podobné kouzlům a nadpřirozeným úkonům. V této kapitole nebudeme řešit démony ani Boha.

3.1 Média a orákula

V knize Kodžiki⁶³, se píše o velice mocném orákulu, skrz které promlouvala kami Amaterasu. Orákulum se jmenovalo císařovna Džingú. V Kodžiki jsem našel pasáž, kde je přímo jmenována Amaterasu, jakožto bytost promlouvající skrz císařovnu. Píše se:

„Nato pravil AKESI UTI NO SUKUNE [císařovně Džingú] ‚Veliká paní, před níž se skláním, zjevte mi laskavě, jaké dítě nosíte pod srdcem.‘ ‚Je to syn,‘ odpověděla mu vzápětí. ‚Rád bych též slyšel jméno boha, který promlouvá vašimi ústy.‘ Odpověď zněla: ‚Promlouvám z vůle bohyně AMA TERASU, jakožto i tří velkých božstev [svatyně rodu Adumi v Sumi no je], totiž Podmořského ducha (SOKO DU TU NO WO), Mořského ducha (NAKA DU TU NO WO) a Námořního ducha (UPA DU TU NO WO).“⁶⁴

---

⁶² FOSTER, Michael Dylan. *Pandemonium and parade: Japanese monsters and the culture of yōkai*. Berkeley: University of California Press, c2009. ISBN 9780520253612.

⁶³ FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013. ISBN 978-80-905211-0-0.

⁶⁴ FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013, s. 206. ISBN 978-80-905211-0-0.

Jak jsme si mohli přečíst, kromě bohyně Amaterasu promlouvala císařovna jménem dalších božstev. Atribut bohyně Amaterasu je slunce, atribut dalších zmíněných božstev je očividně voda. Již nyní s prvním příkladem si můžeme povšimnout, že spirituální bytosti v Japonsku, které posednou tělo, mohou být různého charakteru a jejich účelem není škodit, jako je tomu v případech démonů, o kterých jsme se dočetli v předchozí kapitole.

Dalším známým médiem je Himiko. Někdy je její jméno prepisováno, jako Pimiko. Je možné, že královna Himiko a císařovna Džingú jsou jedna a tatáž osoba, nicméně moje práce se zaměřuje v této kapitole na dílčí případy věštění zásahem nadpřirozených bytostí, popřípadě zvláštních dovedností, nikoli hledání původu pramene.

Je zřejmé, že královna Himiko Akimu je popisována, jako bohyně podsvětí a císařovna Džingú z Jamataj, která byla šamanka vlastníci kouzelné a čarodějné schopnosti. Poprvé je použito slovo (japonský znak) KI, které může znamenat „cestu (kouzlo) duchů mrtvých lidí“, místo překládaného magie a čarodějnictví. Japonský badatel, Akima Tošio, ve svém článku píše, že věštění ve starověkém Japonsku bylo prováděno komunikací ve snech s duchy mrtvých, kteří věřili, že bydlí v ne no kuni (1972). Himiko musela provést podobné věštění prostřednictvím komunikace s duchy mrtvých předků.⁶⁵

Královna Himiko tedy komunikovala s duchy zesnulých pomocí svých šamanských dovedností. Byla sprostředkovatelem mezi světem živých a mrtvých.

Opustíme-li legendy a dávnou minulost, jedno z nejvýznačnějších médií a exorcistek byla v historii Japonska, slečna Miki Nakajama, která léčila a vypuzovala duchy. Působila praktikami z učení Šugendo, což byla známá horská tradice,

---

⁶⁵ AKIMA, Toshio. The myth of the goddess of the undersea world and the tale of Empress Jingū's subjugation of Silla. *Japanese Journal of Religious Studies* [online]. 1993, 20(2-3), 37 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.18874/jjrs.20.2-3.1993.95-185. ISSN 03041042. Dostupné z: <http://nirc.nanzan-u.ac.jp/nfile/2513>

využívající ženy, jako média. Nakajama se nechávala posedávat duchem Tenri O no Mikoto, pokud byla přítomna absence potřebného média.⁶⁶

Její důležitost jakožto média byla zřejmá. Jak popisuje Paul Varley ve své knize *Japanese Culture*⁶⁷, Miki Nakajama byla žena, kterou zkoušel život. Byla to prostá dívka rolnického původu, která zažila několik tragédií. Nemoc a smrt dětí, nešťastné manželství, hladomor. Zlomový byl však rok 1838, když sloužila jako médium, posedl jí duch „pravého a původního božstva“, který prohlašoval, že sestoupil z nebes, aby spasil lidstvo. Od té doby byla Miki jediná, kterou toto božstvo posedávalo.⁶⁸ Jistě nemusíme dále hledat v pramenech, abychom pochopili, že jí tato výsada zajistila určité společenské postavení a vliv.

Posednutí, které Miki prodělala, nebylo v japonském chápání provedeno nečekaně, nebo jako náhlé přepadení. Bytost, která se v jejím těle na krátké časové intervaly usadila, neškodila, naopak šlo o pomoc. I když Miki zprvu nevěděla, který duch jí posedne, obsazení jejího těla bylo žádané. Tudíž může být tento příklad, stejně, jako příběh o císařovně Džingů nebo královně Himiko chápán, jako pomoc od kladné bytosti.

Jedna z forem posednutí může být tanec s maskou. Očividně se tradovalo, že masky, které reprezentovaly různé bytosti, dovedly skrz extázi zábavy proniknout do těla pomocí masky. Patrick MacNamara ve své knize píše o tradicích s maskou, které byly spojeny s posednutím. Nejstarší rituál s maskou se jmenuje Kagura. Má kořeny v šamanismu a šintóismu. Rituál Gingaku přišel z číny přibližně v 6. - 7. století. Byl to průvod masek, vedená Chido, která/ý měl/a vyčistit cestu od démonických vlivů. Poté přišla maska lva s pomocníky, kteří provedli určitý druh očištného tance. Bungaku byl tanec předváděný na císařském dvoře a byl skoro vždy považován za očištný

---

⁶⁶ EARHART, H. Byron. *Japanese religion: unity and diversity*. 5th ed. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning, 2012, s. 236, ISBN 9781133934813.

⁶⁷ VARLEY, H. Paul. *Japanese culture*. 4th ed. updated and expanded. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2000. ISBN 0824821521.

⁶⁸ VARLEY, H. Paul. *Japanese culture*. 4th ed. updated and expanded. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2000, s336, ISBN 0824821521.

ceremoniál. Japonsko je také známé pro své divadelní drama a masky Noh. Masky mají reprezentovat démony a božstva.⁶⁹

Dlouhou dobu se v Japonsku tradovalo posednutí maskou během divadla. Sice existuje pochybnost, že by se tradiční japonské divadlo vyvinulo z rituálů využívajících masky, ale i po oddělení od původu je divadlo stále formou duchovního posednutí. Znaky tragédie v divadle jsou odůvodněny vlivem sil, které jsou větší, než jakýkoli jiný charakter.⁷⁰

Patrick MacNamara ve své knize *Spirit Possession and Exorcism: History, Psychology, and Neurobiology* píše:

„Když kultura ztratí svou dovednost přímo kontaktovat božstva prostřednictvím rituálu posednutí, budou použity masky a další pomůcky k usnadnění kontaktu. Když rituální pomůcky selžou, budou použity omamné látky a halucinogeny. Pokud i ty selžou, budou provedeny obětní rituály. Když selžou lidské oběti, budou se obětovat zvířata. Když selžou i tyto obětní obřady, tak budou rituály posednutí kodifikovány do okultních, svátostných textových postupů. Selže-li i toto, bohové sami budou opuštěni a budeme mít divadlo.“⁷¹

Tato citace by mohla odkazovat na fakt, že božstva stejně jako nadpřirozené bytosti, které japonské tradice mají, jsou chápány ne jen jako postavy z příběhů, ale jako skutečné bytosti. Mohlo by to znamenat, že kontakt s kami byl pro Japonce běžná věc a pokud toho nebyli schopni, uchýlovali se k praktikám, které zahrnovali i oběti. A i když všechny zmíněné postupy selžou, zůstane japonským lidem divadlo, které představuje způsob komunikace s nimi.

---

⁶⁹ MCNAMARA, Patrick. *Spirit possession and exorcism: history, psychology, and neurobiology*. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011. Brain, behavior, and evolution (Westport, Conn.), s. 43, ISBN 0313384339.

⁷⁰ MCNAMARA, Patrick. *Spirit possession and exorcism: history, psychology, and neurobiology*. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011. Brain, behavior, and evolution (Westport, Conn.). ISBN 0313384339.

⁷¹ MCNAMARA, Patrick. *Spirit possession and exorcism: history, psychology, and neurobiology*. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011. Brain, behavior, and evolution (Westport, Conn.), s. 44, ISBN 0313384339.

Jedna z dalších tradic, která přetrvala do současnosti v určité formě, jsou slepé věštkyně Itako. Když lidé onemocní, mohou jít k lékaři, přesto někteří vyhledají pomoc u Itako, zda za jejich obtížemi není nějaký duchovní problém. Popřípadě si přejí kontaktovat někoho, kdo už není mezi živými. Itako disponují schopností promlouvat s mrtvými, nebo se jimi nechat posednout.⁷²

Kromě Itako a jejich dovednosti komunikace s dušemi zesnulých, existují v japonských textech pasáže o lidech, kteří bývali vybíráni k posednutí. Stručně byli označováni jako média. I když se zdá být dle popisu jejich funkce podobná, jako u Miki Nakajami, zde se nejedná o sdělení poselství.

Funkce média, o kterém se zde bavíme, byla nechat se záměrně posednout duchem, který již byl v jiném těle a svému hostiteli působil potíže. Duch posednutého přeskočí do předem připravené schránky (média), a odtamtud duch odchází po provedení rituálu. Jedná se o rituál Yorogito. Médium slouží jako jakési vozidlo pro ducha, jehož ústy promlouvá. Toto lze vystopovat do 9. století, kdy byla kouzla a doktrína exoterického buddhismu přinesena z Číny do Japonska. V rituálu Abiša se často používali děti nebo mladé ženy jako média. Byly náležitě oblečeny, pomazány, a umyty.⁷³

3.2 Jednání duchů

Také duše zvířat a lidí dovedou z různých záměrů posednout člověka. Ne vždy je vliv cizí duše v těle pozitivní, ale nikdy se však nejedná o poskvrnění duše a stažení do pekla. Časté případy posednutí liškou je samotný hlad zvířete, doufajíc, že se skrz lidské tělo nasytí.⁷⁴ Podobný případ byl pozorován Carmen Blackerovou, která byla svědkem rituálu Mahikari. Posednutí lidí bylo emočně podmíněno. Opakují se

---

⁷² READER, Ian, Esben ANDREASEN a Finn STEFANSSON. *Japanese religions: past and present*. 4. Honolulu: University of Hawaii Press, c1993, s. 57. ISBN 9780824815455.

⁷³ BLACKER, Carmen. *The catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3. London: Routledge, 1999, s. 269. ISBN 1-873410-85-9.

⁷⁴ BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003. ISBN 9780415968218.

časté případy, kdy zarmoucený duch posedl člena rodiny, aby na ni dohlédl, nebo žárlivá duše ženy posedla tělo muže, aby zajistila manželovu věrnost.⁷⁵

Otázka vyvstává, jak si japonští duchové volí těla, do kterých vstoupí. Odpovídá na ní Davis Winston. Duchové si vybírají posednuté náhodně a věk na to nemá žádný vliv. Ale tyto záchvaty spojené s posednutím silně ovlivnily jejich životní situaci. Okolo čtyřicítky mají lidé tendenci být posedlí duchem svých rodičů. Nad 40, duchy svých prarodičů, duchy cizích lidí nebo duchy zvířat.⁷⁶

Liščí duch v japonském pojetí nemusí být nutně zlý. Samozřejmě však může existovat tvor se zlými úmysly, který rád škodí. I když se posednutí liškou jeví jako nemoc, liščí duch může být i ochranným božstvem (nebo služebníkem kami). Bathgate zmiňuje ve svém textu poznatek o lišce, která prosila o navrácení „tama“ s příslibem, že se stane ochranným božstvem jejich místa.⁷⁷ Kami Inari, božstvo rýže a plodnosti, má za své služebníky lišky.⁷⁸

Ohledně jednání duchů píše, Davis Winston, že je možno odstupňovat podle motivů jeho forem, které převzali v lidské říši. Všichni sdílejí stejný mechanismus. Může to být zvířecí posel, osudové znamení, věštba, nebo celá řada dalších prostředků. Touhy duchů jsou vždy vyjádřeny nepřímo.⁷⁹

Na rozdíl od posednutí d'áblem zatím nic nenasvědčuje tomu, že by liščí duch měl odpor například ke svatyním nebo chrámům, ani k předmětům spojeným s takovým místem. Pokud porovnáme případ posednutí v křesťanství, posednutý měl značné potíže setrvat v kostele. Hostitel japonského ducha je nejspíše postižen určitým

---

⁷⁵ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 144-145, ISBN 9781873410851.

⁷⁶ DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981. ISBN 9780804711319.

⁷⁷ BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003. ISBN 9780415968218.

⁷⁸ *Handbook of Japanese mythology*. 1. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, c2003, s. 170. ISBN 978-1-57607-467-1.

⁷⁹ DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981. ISBN 9780804711319.

druhem obtíží, které mu posednutí přináší, nicméně vstup do budov místní náboženské organizace mu potíže nedělá.

Duch sám od sebe přebírá dominantu nad tělem, kdykoli chce a skrz posednutého promlouvá nelidským hlasem, popřípadě ovládá jeho tělo. Často se posednutému dějí věci, o kterých nemá zdání. Chodí na místa, která si nepamatuje a dělá věci, o kterých neví.

Posednutí se využívá též v rámci rituálů, kde se posednutý dostává do extatického stavu a skrz něj je předáváno poselství od božstva⁸⁰, nebo ducha. Tudíž posednutí nemusí být špatná věc.

Nechci si dovolit tvrdit, že všichni duchové a božstva v Japonsku mají dobré, malicherné nebo subjektivní důvody k posednutí a neexistují zde zlé a škodolibé bytosti. Znamá legenda o lišce Tamamo⁸¹ mluví sama za sebe o škození a úmrtí působením ducha.

Příběh lišky Tamamo je spletitý a je známý mimo Japonsko také v Číně a Indii. Liška údajně napáchala mnoho škod a krveprolití, jelikož vždy okouzila panovníka v podobě krásné ženy, našeptávala mu a manipulovala s ním. V Japonsku se liška prezentovala jako konkubína nevídané krásy a intelektu pod jménem Tamamo no Mae. Působila na dvoře císaře Toba. Lišku odhalil muž jménem Abe no Yasuchika, který byl povolán k císaři, aby ho prohlédl kvůli jeho špatnému zdravotnímu stavu. O několik let později, císař poslal Kazusa-no-sukea a Miura-no-suke zabít lišku planiny Nasu. V japonské mytologii je tato liška popisována jako Kyuubi - devíticásá liška a patří mezi nejmocnější jókaje⁸² japonské mytologie.

---

⁸⁰ EARHART, H. Byron. *Japanese religion: unity and diversity*. 5th ed. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning, 2012, s. 236, ISBN 9781133934813.

⁸¹BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003, s. 1-3, ISBN 9780415968218.

⁸² Yokai (Jókai) je označení pro stvoření, ve většině případů monstrum, spadající do japonského folkloru.

Michael Bathgate zaznamenal ve své knize příběh. Mnich se setkal se ženou posednutou liščím duchem a promlouval s ní. Skrz posedlou ženu promlouvala liška a mnich s ním komunikoval. Liščí duch mluvil ústy ženy a říkal:

"Nepřišla jsem sem ze msty, nebo zlomyslnosti, ale spíš proto, že mám hlad a myslela jsem, že by tu mohlo být nějaké jídlo."⁸³

Médium poté vytáhlo bílou kuličku (tzv. Tama znamená v japonštině klenot, míček, duch) a začalo si s ní hrát. Mladý samuraj kuličku lišce sebral a ona začala prosit o její navrácení.

"Pokud mi tama nevrátíte, budu navždy vaším nepřítelem. Vráťte-li mi kuličku, stanu se vaším ochranným kami. Samuraj kuličku vrátil a médium ji uklidilo do kimona. Poté co mnich vypudil lišku, tama se nikde nenašla."⁸⁴

Tyto příběhy jasně ukazují povahu duchů v Japonsku. Projevy a neobvyklé chování jsou možná podobné, ale nikoli stejné. V japonském pojetí chybí ona citlivost ba možná bázeň ze svatých předmětů. Dokonce liščí duch, který posedl lidské tělo, se nabídl, že pokud ho nechají být, bude ochranným duchem, božstvem, jejich obydlí. V japonském pojetí se mi to spíše jeví, že duch byl neutrální povahy. Kami jsou lokální japonská božstva, ale kami se může stát jakýkoli uctívaný subjekt. Do této definice spadá i duch, předeek, neživý předmět nebo i žijící člověk.

V textech o křesťanském posednutí a exorcismu jsme se dozvěděli, že démon během exorcismu hodně mluví, lže a snaží se narušit soustředění exorcisty. V žádném

---

⁸³ BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003, s. 78, ISBN 9780415968218.

⁸⁴ BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003, s. 78, ISBN 9780415968218.

textu o japonském exorcismu jsem se však nedočel, že by duch záměrně lhal nebo se slovně bránil lži. Naopak přiznává, že posedl člověka, jelikož hledal jídlo⁸⁵, nebo byl narušen jeho klid. Tímto výrokem nechci obhajovat čest japonských spirituálních bytostí, jsem si jist, že existují podlé a pomstychtivé bytosti naplněné zlem, jak je popisují mytologické příběhy a populární příběhy ať už komiksy, knihy pro mládež nebo odborná literatura. V mytologii bych označil za takovou bytost Jamata no Oročiho, který si nárokoval v pravidelných časových obdobích dcery starého manželského páru.

Jako poslední uvedu příběh o bohyni milosrdenství. Tato bohyně se jmenuje Kannon a legenda vypráví o rolníkovi, který prosil bohyni, aby mu pomohla od chudoby. Kannon mu sdělila, ať si vezme první věc, které se na zemi dotkne a cestuje směrem na západ. Rolník Daietsu no suke při cestě z chrámu sebral stéblo slámy. Ve městě díky němu utěšil děcko a vděčná matka dala rolníkovi tři pomeranče. Daietsu pokrčoval s pomeranči a potkal vyprahlou ženu. Dal jí pomeranče a ona mu, jako díky předala drahou hedvábnou látku. Dále potkal samuraje se slabým koněm. Vyměnil se samurajem látku za koně a staral se o něj, dokud kůň nenabral síly a mohl pokračovat na západ. Jeden bohatý muž byl ohromen jeho koněm a pozval rolníka do svého domu. Tam potkal dceru bohatého pána a ukázalo se, že je to ta stejná žena, které nabídl pomeranče. Pán domu to bral jako znamení a trval na sňatku mezi jeho dcerou a rolníkem, a tak se chudý Daietsu stal milionářem díky radě od bohyně a jejího požehnání.⁸⁶

Tato kami má kořeny v indických tradicích. Kannon je její pojmenování v japonštině. Původně je Kannon podoba indického bódhisatvi soucitu. Tento příběh sice nesouvisí s posednutím, ale dokazuje, že bytosti v Japonsku, ať už jsou to kami, duchové předků, lišky nebo nějaké přízraky jednájí různě. Předpokládám, že Japonci ve své kultuře chápou tyto stvoření stejně reálně a ve fyzické podobě, jako okolní svět.

---

⁸⁵ BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. New York: Routledge, 2003, s. 78, ISBN 9780415968218.

⁸⁶ KAWAI, Hayao. *Nihonjin no kokoro o toku: yume, shinwa, monogatari no shinsō e*. 1. Tōkyō: Kabushiki Kaisha Iwanami Shoten, 2013, s. 39. Iwanami gendai zensho, 005. ISBN 400029105X.

Tato stvoření nejsou stejné povahy, jako tomu převládá v křesťanství. Některé škodí, jiné pomáhají, další mají osobní důvody k posednutí.

3.3 Japonské praktiky

V následující kapitole se budu zabývat japonskými praktikami vymytání. Bude se jednat především o rituály a vymítací procesy. Některé náboženské skupiny v Japonsku mají odlišné techniky od ostatních. Kromě vypuzovacích rituálů se budu zabývat i očištnými rituály. V japonské tradici existuje představa o rituální nečistotě kegare. Věří, že kontaktem například s pálivým jídlem, s krví nebo smrtí na nich ulpí zmíněná nečistota.⁸⁷

Proto při návštěvě svatyně se člověk při vstupu očišťuje vypláchnutím úst vodou. Kegare sice není bytost, který by do nás vstoupila, nicméně je to něco, co se na nás drží, i když to nevidíme, a proto je třeba očištného rituálu, který nás toho zbaví.

Antropolog Davis Winston, který napsal knihu *Dojo: Magic and exorcism in Japanese*⁸⁸ popisuje praktiky náboženské skupiny Mahikari a naráží na podobnost archaických šamanských praktik.

„Mezi rituály Nových náboženství je úzká provázanost s šamanistickými archaickými rituály a Mahikariným Okiyome. Je to exorcistní rituál Spásného kultu, který byl studován Takii Sugiyamou Lebrou.“⁸⁹

Jedna z nejstarších očištných praktik je tanec Kagura. Jeden čas byl tanec v úpadku a nepoužíval se, nicméně se vrátil okolo 8. století. Tanec má znázorňovat

---

⁸⁷ ABE, Chikara. *Impurity and Death: A Japanese Perspective*. 1. Parkland: Dissertation.Com, 2002, s. 4-11. ISBN 978-1581121957.

⁸⁸ DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981. ISBN 9780804711319

⁸⁹ DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981, s. 87, ISBN 9780804711319.

tanec, který tančila Ame no Uzume pro bohyni Amaterasu.⁹⁰ Již zmíněná Amaterasu je bohyní slunce. Její bratr Susano'o napáchal mnoho škody a znesvětil její svatyni, proto se schovala do jeskyně a vchod zatarasila kamenem. Jelikož se bohyně slunce skryla, společně s ní zašlo i slunce. Božstva uspořádali oslavu před jeskyní. Hodovali a Ame no Uzume tančila, zvědavá Amaterasu vykoukla z jeskyně a ostatní jí vytáhli v tu chvíli z jeskyně. Tím se životadárné slunce vrátilo na oblohu. Tanec Kagura je opakováním tance, který tancovala Ame no Uzume. Je to manifestace bohyně slunce a oslava života. Tanečnice je během tance posedlá právě Ame no Uzume.⁹¹

Často diskutované jsou očištné rituály v tradici šintó. Dříve než přejdu k současné praxi, zmíním příběh o bohu Izanagim. Jeho očista byl první rituál zbavení, který japonské příběhy zaznamenávají. Poté, co Izanagi uprchl z podsvětí, zvané Yomi, přišel k řece. Odložil šaty a nabral vodu. Promnul si oči a nos. Z opláchnutých částí těla a nečistoty, která se z něj omyla, se zrodila další božstva. Nejdůležitější byli však ti, kteří se zrodili z očisty jeho očí a nosu. Byla to bohyně Amaterasu, její sestra bohyně Tsukuyomi a bůh Susano'o.⁹² Toto byl první rituál zbavení. Jednalo se především o očištný rituál, jelikož na Izanagim ulpělo kegare z podsvětí.

Badatelé nazývají japonské praktiky exorcistními, i když nevymítají žádného ducha. Předpokládám, že je to kvůli podobnosti průběhu exorcisty a mnicha využívající předměty, či házení soli, rýže nebo saké. V mnoha kulturách působí sůl jako prostředek odpuzující zlo. Je také možné, že v očích evropských vědců, vykazoval rituál známky zehnaní. Varley popisuje rituály haraj takto:

„V základu existují dva druhy očištných rituálů v šintóismu, vnější a vnitřní. Externí nebo fyzické očištění (Kessai) se nejběžněji provádí při návštěvě svatyně a jedná se symbolický akt vyplachování úst a umytí rukou vodou. Vnitřní očištění nebo exorcismus (haraj) na druhé straně, je výhradně doménou mnicha, který ho obvykle

---

⁹⁰ FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013, s. 71-72. ISBN 978-80-905211-0-0.

⁹¹ LANCASHIRE, Terence. *An introduction to Japanese folk performing arts*. 1. Burlington, VT: Ashgate Pub., c2011, s. 26-27. ISBN 9781409431343.

⁹² FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013, s. 59. ISBN 978-80-905211-0-0.

vykonává máváním proutku. Když mnich tudíž očišťuje člověka, předpokládá se, že jeho duch je obnoven do jeho původní, nedotčené přírodní podoby.“⁹³

Badatelé v souvislosti s exorcismem také hovoří o sektě Shugendo, kde pobíhal rituál, využívající posednutí božstvem Fudo Myoo, které pomáhá rozpoznat ducha. Nicméně oběti posednuté duchem, mohlo být ublíženo, aby poškodili ducha. O tomto úkazu píše Mark Mullins.

„Choboku druhou rukou identifikuje Shugenjova Fudo Myooa, podle kterého Shugenja může kontrolovat Fudo Myoovu družinu služebníků a nechat svázat, kopnout, uhodit, nebo si jinak podmanit zlá božstva nebo zlé duchy.“⁹⁴

I když se může zdát směšné, že by udeření posednutého mohlo ublížit i bytosti v něm, musíme si uvědomit, že ten, kdo ho uhodí je ve fyzické podobě sice člověk, ale na tu krátkou chvíli po dobu rituálu je posedlý božstvem. Ten, kdo bytosti uvnitř posedlého skutečně ublíží je Fudo Myoo.

Za exorcismus jsou občas v západních textech považovány i kuriozity, které bych spíš zařadil mezi lokální pověry, popřípadě tradice, rozhodně ne do exorcismu. Jedná se o věšení modré látky na krb, jako talisman, který ochraňuje díky síle božstva ohně a krbu dům před ohněm. Tudíž zásadně se nedá mluvit o exorcismu, ale o prevenci před požárem.

V textu *Female Shamans in Eastern Japan during the Edo Period* od Geralda Groemera se stejně slovo exorcismus objevuje:

---

⁹³ VARLEY, H. Paul. *Japanesse culture*. 4th ed. updated and expanded. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2000. ISBN 0824821521.

⁹⁴ MULLINS, Mark. *Religion and society in modern Japan: selected readings*. 1. Berkeley, Calif.: Asian Humanities Press, c1993, s. 44. ISBN 0895819368.

„Tento čin byl součástí rituálu exorcismu krby, ale také to bylo využíváno, jako talisman pro prevenci před ohněm.“⁹⁵

Takže posednutí v Japonsku nemusí znamenat, že nadpřirozená bytost obsadí tělo, ale může se brát v úvahu, že například ochranný duch vstoupí do předmětu a ochraňuje dům před požárem.

Japonský religionista Toshio Kuroda píše o funkcích esoterického buddhismu a druzích rituálu v sektě Kenmitsu.

„Esoterický buddhismus bylo učení, které získalo absolutní respekt v Kenmitsu Taisei a vytvořila se společná doktrína všech Kenmitsu sekt. Ačkoli esoterický buddhismus byla jen řada thaumaturických rituálů, ani obřady ani doktrína neobsahovali koncept chinkon charakterizující Goryo kult.⁹⁶ Rituály byli ze 4 druhů: úleva od hromadících se kalamit, výhody, láska a exorcismus.“⁹⁷

Z textu mohu předpokládat, že kromě rituálu poskytující výhody, existuje v této náboženské skupině rituál, který je nazýván, jako exorcistní. Jenže, jak jsme si ukázali na předešlých textech exorcismu, mluvíme-li o japonském rámci, nemusí vypuzování bytosti znamenat exorcismus. V tomto případě mluvíme například o zbavení se smůly v milostném životě, popřípadě zbavení se určitého druhu neštěstí a kalamit, které by mohli přijít. Otázka vyvstává, zda si Japonci nevypůjčili slovo „exorcismus“ z evropského slovníku, aby připodobnil text ke srozumitelnosti zbytku světa. Kuroda zde přiznává, že exorcistní rituál nebyl spojen s doktrínou a ohlédneme-

---

⁹⁵ GROEMER, Gerald. Female Shamans in Eastern Japan during the Edo Period. *Asian Folklore Studies* [online]. 2007, (66), 37 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/30030449.pdf>

⁹⁶ Goryo kult v japonštině Goryo shinko znamená zbožštění duchů. Příkladem je příběh o Sugawarovi no Michizanem, který byl povýšen na úroveň kami po své smrti, kvůli sérii nehod, které se odehráli. Dnes je znám, jako kami učenců, Tenjin.

⁹⁷ KURODA, Toshio. The World of Spirit Pacification: Issues of State and Religion. *Japanese Journal of Religious Studies* [online]. 1996, **3/4**(23), 24 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30233577>

li se na zbylé tři rituály, zjistíme, že se jedná spíš o rituály poskytující určitý druh prevence, štěstí a úlevu.

V Japonsku je vymezení termínu exorcista obtížné. Nemůžeme bezpečně tuto funkci označit, pokud z křesťanského rámce známe jeho činnost. Termín vykonavatele rituálu se sekta od sekty liší. Nazývají se například: Kitoši, Šonin, Čikajša, mnichové, miko a další. Jednotný termín pro vykonavatele exorcistního rituálu v Japonsku neexistuje. Předpokládám, že během výzkumu japonských tradic západními badateli, se zrodily různé postavy ztotožňované s úlohou exorcisty v křesťanství. Můžeme posoudit, že pohledu západana, který vyrůstal v křesťanském prostředí a nebyl znalý jiných kultur, tradic a jejich vysvětlení, nebylo od věci označit japonského mnicha jako „exorcistu“, když rituály zbavení (pro západana exorcistní rituály) vykonávají příslušníci tradiční instituce (pro západana náboženské instituce), kterou si k vymytání najmete.

Přesunu se k sektě Ničiren, která je známá pro své vymítací rituály a pravidelné přijímání posednutých. V sektě Ničiren, o které ve své knize píše Blackerová, se exorcista nazývá Šonin a také spolupracuje s médiem. Šonin k rituálu přichází oblečen celý v bílém a během obřadu recituje texty z lotosové sútry a ťuká před sebe dřevěnou paličkou. Než se přistoupí k ritu a médium se nechá posednout duchem, který postihl jejich klienta, Šonin čte žádosti a rozhoduje, kdo má skutečný problém s duchem a kdo ne. Médium je totiž v tu chvíli posedlé jiným duchem, autoritativní bytostí, Kumaem Dajmjodžinem, který rozhoduje o schválení žádostí. Poté, co je médium již posednuto liškou, nebo jiným duchem, obtěžující klienta, Šonin promlouvá s bytostí skrz médium a předčítá lotosovou sútru, dokud duch neodejde. Tento proces dialogu a čtení se opakuje několikrát, než se duch usmíří a odejde.⁹⁸

V této části nechci vyzdvihnout zbavení se ducha, ale samotný fakt, že zde máme příklad posednutí, které je vyžádané a funguje v prospěch lidí. Zastává funkci

---

⁹⁸ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 144, ISBN 9781873410851.

určitého soudce, který umí odhalit, kdo je skutečně posedlý, a kdo má jen zdravotní potíže, které nesouvisí s žádným duchem.

Vezmu-li v potaz vymýtání lišky, jak mi bylo prezentováno skrz nastudované materiály, nedalo by se říct, že liščí duch během exorcismu trpí. Šonin vykonávající vymýtání v textu od Blackerové si s liškou v klidu povídal a také recitoval lotosovou sůtru, aniž by liška podléhala bolestem nebo byla citlivá na texty spadající pod buddhismus, popřípadě šintó.⁹⁹ Domnívám se, že tento buddhistický text měl liščí duši zklidnit.

Ve většině případů, hlavním společným bodem vymítacích rituálů je médium. Je to člověk, který má dovednost nechat do sebe bezpečně vstoupit ducha a skrz médium je promlouváno k japonskému exorcistovi. Samozřejmě japonské náboženské skupiny nemají římský rituál, nepoužívají svčenu vodu ani kříže. Jak popisují nastudované materiály, člověk, který provádí vypuzování, promlouvá s duchem, popřípadě recituje text, který má za úkol ducha zklidnit. Důležitým poznatkem, který je třeba zdůraznit je, že posednout nemusí duch se špatným záměrem, ale také božstvo, popřípadě duch, kterého sužuje nějaká emoce. Posedne-li božstvo, může to být proto, že chce předat určité poselství. Davis Winston píše o sektě Mahikari:

„Exorcismus se provádí jako "duet". V sektě Makihari je osoba, která uděluje Okiyome a osoba která se táže ducha. Tato osoba má asketickou nebo exorcistickou úlohu a hraje roli přijímání média. Je zde vidět jasný vzor. Médium je nejdříve v transu a prožívá extatické stavy nebo zdánlivě transracionální chování. Toto je následováno výsledkem a vyhubováním posednutému duchovi.“¹⁰⁰

Forma vstupu spirituální bytosti do těla je známá v japonštině, jako posednutí kami a je názorně popsáno v klasických literárních dílech, jako je Příběh prince Genjiho. Znamená proces, při němž čelí tváří v tvář osobnímu postižení

---

⁹⁹ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 144, ISBN 9781873410851.

¹⁰⁰ DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981, s. 87, ISBN 9780804711319.

nebo přírodní katastrofě. Božstvo věřilo, že je zodpovědné a bylo pozváno do lidského těla média. Obvykle je to dívka nebo žena. Jakmile je božstvo v médiu, vstupuje do extatického stavu. Hlas zjevně není její vlastní, hovoří, co je třeba udělat, aby se božstvo uklidnilo.¹⁰¹

Japonský exorcista při vypuzení obvykle nepracuje sám. K své pomoci potřebuje médium, které identifikuje.

Podle Casala by se japonští exorcisté, léčitelé nebo kněží měli nazývat Kitoši.¹⁰² Jak autor ve svém textu píše, Kitoši disponuje takovou mocí, že se posedlý neustále třese. Důvodem toho, je prý trýzeň, kterou liška zažívá. Je také důležité poznamenat, že Kitoši používá pouze hůl gohej, nikoli jiné nástroje, třeba buddhistické hole.

Pokud bych se měl opřít o slova autora, Kitošiho charakterizuje pouze užívání hole Gohej. To ho odlišuje od ostatních kněžích, kteří provádí očistné rituály, pomocí haraj guši. Jaké používá texty, popřípadě jestli nějaké používá, není psáno. Je to tedy moc hole, které se liška bojí, nebo je v Kitošim samotném něco, co vzbuzuje v lišce bázeň a trýzeň. Výsledkem však je, jak usuzují, odchod lišky z posednutého těla, což je forma exorcismu, ale zároveň uleví posednutému od jeho sužování. Jelikož nejsou uvedena specifika, ve kterém bych našel shodu s exorcismem, i když je výsledek vyhnání ducha, označil bych Kitošiho, jako léčitele.

Dalším pojmenování pro japonského vykonavatele vymytání je Ontake. Tento termín se používá v sektě Ontake Ko a píše o ní již zmiňovaný William Fairchild.¹⁰³ Všichni kněží Ontake byli muži a prováděli rituál, který byl doprovázen extatickými stavy. V této náboženské skupině pracovali ve dvou týmech. Jeden tým tvořilo médium a kněží. Médium, které se nazývalo Nakaza nebo Čuza sedělo se zavázanýma očima čelem k mnichovi. Další tým byl tvořen lidmi, kteří seděli za

---

¹⁰¹ VARLEY, H. Paul. *Japanesse culture*. 4th ed. updated and expanded. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2000, s336-337, ISBN 0824821521.

¹⁰² *The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals of Japan*, 34. DOI: 10.2307/1177429. ISBN 10.2307/1177429. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/1177429?origin=crossref>

¹⁰³ FAIRCHILD, William P. Shamanism in Japan. *Folklore Studies* [online]. 1962, **21**, 1-222 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177349. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177349?origin=crossref>

kněžím a recitovali texty. Médium se dostávalo do lehké extáze a skrz něj promlouvali duchové a božstva.

Duchové, kteří posedávali v Ontake Ko v dřívějších dobách byli duchové hvězd, kovu a krbu a k tomu ještě někteří vodní duchové. Obvykle to nebyl jen jeden duch, který sestoupil, ale hned několik. Když byl posednut, uprostřed sedící oznámil, že je duch hory Mikasa nebo Aragamisama - divoký a destruktivní duch. Kromě toho, v Ontake Ko měli i liščí duchy, jakožto strážce a otrocké duchy. Hlavními božstvy byla božstva šintó, nicméně jim recitovali buddhistické sůtry a modlitby.¹⁰⁴

Podle popisu, který nám autor poskytl, bych japonské vymítání zařadil mezi praktiky komunikace s duchem. Nejedná se o exorcismus, jaký známe z křesťanství, pouze o dorozumění s božstvy a je nám ukázán příklad japonského rituálu posednutí, ve kterém vidíme rozdíl působení sil v japonské kultuře v kontrastu s evropskou kulturou, kde se posednutí rovná zlému činu, přítomnosti ďábla a obecně zlu, kterého je třeba se zbavit. Když nastane nějaké negativní posednutí v Japonsku, tak liška není vyhnána, nýbrž uklidněna a sama odejde. V křesťanské tradici se jakýchkoli duchů, kteří nás posednou, zbavujeme, nicméně v Japonské tradici, ať se jedná o šintó, buddhismus, nebo jiné je o některé duchy pečováno a nemálo z nich má statut božstva. Nemůžeme bezpečně usoudit, že bytost v japonské tradici je zlá jen proto, že někoho posedne. Řekl bych, že záměr takovéto bytosti je emočně zabarven, jelikož podle nastudovaných příběhů jsou bytosti rozverně a podléhají aktuálním emocím. Není ani výjimkou, že se z ducha nebo zesnulého stane božstvo.

Případem zbožštění je Sugawara no Mičizane, který byl díky politickým machinacím vyhoštěn na ostrov, kde nakonec umřel. Po jeho smrti následovala shoda nehod, například, že blesk uhořel několikrát do střechy paláce, což vedlo lidi, které ho vyhostili k bázni. Báli se, že se jeho duch zlobí, proto ze zesnulého Mičizaneho udělali kamiho moudrosti Tendžina.¹⁰⁵ Toto dokazuje, že se nadpřirozená bytost může měnit

---

¹⁰⁴ FAIRCHILD, William P. Shamanism in Japan. *Folklore Studies* [online]. 1962, **21**, 94 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177349. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177349?origin=crossref>

¹⁰⁵ BORGAN, Robert. *Sugawara no Michizane and the early Heian court*. 1. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press, 1986. ISBN 06-748-5415-2.

podle toho, co z ní sami lidé udělají. Pokud lidé věří, že dané stvoření je božstvo, duch se může změnit v jinou bytost podle toho, jak je chápána.

V sektě Ničiren, o které ve své knize píše Blackerová, se exorcista nazývá Šonin a také spolupracuje s médiem. Šonin k rituálu přichází oblečen celý v bílém a během obřadu recituje texty z lotosové sútry a ťuká před sebe dřevěnou paličkou. Než se přistoupí k ritu a médium se nechá posednout duchem, který postihl jejich klienta, Šonin čte žádosti a rozhoduje, kdo má skutečný problém s duchem a kdo ne. Médium je totiž v tu chvíli posedlé jiným duchem, autorativní bytostí, Kumaem Dajmjojinem, který rozhoduje o schválení žádostí. Poté, co je médium již posednuto liškou, nebo jiným duchem, obtěžující klienta, Šonin promlouvá s bytostí skrz médium a předcítá lotosovou sútru, dokud duch neodejde.¹⁰⁶

Tudíž božstvo Kumao Dajmjodžin zde nehraje roli posla, ale soudce. Což je další účel posednutí.

Jak jsme se již mohli dosavad přesvědčit, většina japonských rituálů obsahující vymytání nebo posednutí má velmi podobné, ne-li stejné schéma postupu a ukončení a další příklady s podobným postupem se v mé práci i nadále objeví. V případě sekty Ničiren se jedná o naučenou praktiku správného předcítání a postupu ritu, není potřeba žádná speciální dovednost. Existují menší odchylky a rituály nejsou stoprocentně stejné. Už zmiňované záměrné ubližování, aby byl zraněn i duch, popřípadě charakterizující předměty, jako byla hůl Gohej. Navzdory opakujícím se úkazům, které byly zaznamenány evropskými i japonskými badateli se v komiksech manga, takto vyobrazený rituál příliš často neobjevuje, a pokud ano, málo kdy je vyobrazen s naprostou přesností. K tomuto pozorování se dále ještě vrátím.

3.4 Pomůcky

Ve své práci, jsem již zmínil předmět, nazvaný hůl gohej. Hůl obvykle stojí před chrámem a vypadá, jako větší verze haraj guši. Je to dřevěná tyč s dvěma klikatými pruhy papíru, které vypadají, jako blesk. Po vstoupení na pozemek chrámu

---

¹⁰⁶ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 144, ISBN 9781873410851.

je to jedna z věcí, které si okamžité všimnete pro její netradičnost. Percival Lowell ve své knize *Occult Japan: Shinto, Shamanism and the Way of the Gods* píše, že v gohej je krucifix pro šintó.¹⁰⁷

Je dost možné, že západním badatelům gohej připomínala kříž. Jelikož bylo v japonských tradicích hledáno křesťanství, domnívám se, že v tomto symbolu ho viděli. Nehodlám tvrdit, že jsem o tomto faktu přesvědčen, nicméně slovo „exorcismus“ se v textech o japonských tradicích objevuje hojně, především pokud se obsah týká vypuzovacích rituálů.

Další předmět ke zmínění je haraj guši. Je to proutek podobný holi gohej, jenže menší a šřapatější a papírové proužky nemají podobu blesku. Používá se k očištným rituálům haraj. Mnich se zmíněným předmětem mává zleva doprava a rozhazuje okolo sebe sůl.¹⁰⁸ Navzdory tomu, že byl vnitřní rituál haraj zmiňován Paule Varleym, jako exorcistní, stále se více definuje jako očištný.

Norito je často označováno jako šintóistická modlitba.¹⁰⁹ Jedná se o text odříkaný kněžkou. Může být použito k exorcismu, nicméně existuje řada forem norita používané pro různé účely. Často se objevuje při různých festivalech.¹¹⁰

Očištné účinky v Japonsku má sůl, nicméně ve zmíněné legendě o Izanagim a jeho útěku z podsvětí byla použita broskev. Izanagi utíkal před služebnými jeho manželky Izanami a odhodil broskev k jejich odlákání. Z broskve vyrostl mohutný strom a zabránil služebným v postupu. Od té doby se traduje, že broskvoně a broskve

---

¹⁰⁷ LOWELL, Percival. *Occult Japan : Shinto, shamanism, and the Way of the Gods: a study of Shamanistic practices in Japan*. Rochester, Vt.: Inner Traditions International, 1990, s. 233, ISBN 978-0892813063.

¹⁰⁸ PICKEN, Stuart D. B. *Occult Japan : Shinto, shamanism, and the Way of the Gods: a study of Shamanistic practices in Japan*. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 1990, s. 103, ISBN 978-081-0854-697.

¹⁰⁹ PHILIPPI, Donald L. *Historical dictionary of Japanese business: a study of Shamanistic practices in Japan*. Princeton, N.J.: Scarecrow Press, 2007. ISBN 978-069-1014-890.

¹¹⁰ PHILIPPI, Donald L. *Historical dictionary of Japanese business: a study of Shamanistic practices in Japan*. Princeton, N.J.: Scarecrow Press, 2007, s. 5, ISBN 978-069-1014-890.

mají očistné účinky.¹¹¹ Tudíž předpokládám, že i když jsou běžné prostředky sůl, saké atd. existuje v legendě víra o dalších věcech, které by měli účinkovat.

3.5 Chování posedlých

Jednání bytostí v Japonsku je odlišné od toho v křesťanství. Záměry posednutí se různí a jsou různě emocionálně zabarveny, popřípadě je účel posednutí předání zprávy. Nicméně není pravidlem, že by se jednalo pouze o kladné účely posednutí. Příkladem zákeřnosti je záznam o holčičce, kterou posedl liščí duch.

V článku *The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals of Japan* od U. A. Casala se píše:

„Existovala dívka, která byla nakažena tyfem. Zotavila se, ale během rekonvalescence slyšela ženy okolo víc mluvit o jiné ženě, která byla posedlá liškou a nepochybně měla sílu ji přenést na někoho dalšího, aby se jí zbavila. V tom okamžiku dívka zažila mimořádný pocit. Liška jí posedla. Říkala: 'přichází! Ona přichází!' Plakala, jako by dostala záchvat. 'Ach co mám dělat? Už tu je!' Najednou promluvil suchý praskavý hlas, který zesměšňoval svoji hostitelku. Takto se záležitost táhla po 3 týdny, dokud nedorazil kněží ze sekty Nichiren. Kněží přísně lišku pokáral a vymýtil.“¹¹²

Jak jsme se mohli dočíst, při takovémto druhu posednutí existují v jednom těle dvě vědomí. Liška, jakožto zákeřné stvoření a vtípaček uráží a zesměšňuje hostitelku, zároveň děvče mělo dar vycítit spirituální bytost. Panikařila, jelikož věděla, že jí liška ovládne a donutí jednat proti své vůli.

Rád bych jako další příklad uvedl, příběh z článku, který popsal William P. Fairchild. Jedná se o posednutí Kudakitsune. Jeden muž při koupeli byl posedlý liškou a skácel se na zem. Jeho oči vypadaly, jako by byl duševně nemocný a měl vysoké

---

¹¹¹ FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013, s. 56. ISBN 978-80-905211-0-0.

¹¹² CASAL, U. A. *The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals of Japan*. *Folklore Studies* [online]. 1959, **18**, 35 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177429. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177429?origin=crossref>

teploty. Nechal si zavolat lékaře, ale dne ode dne se nemoc zhoršovala. Pak se začal ptát po chlebu a nařídil, aby mu přinesli všechno jídlo, o které si řekne. Muž byl posedlý Kudakitsune. Na scénu byl povolán Ontake. Jistá žena se nabídla sloužit jako médium. Ontake invokoval a modlil se. Najednou žena začala být posedlá liščím duchem. Naklonila se příkrčená jako šelma a hlasem lišky vyjekla. "Volali jste mě?" otázala se. Následně řekla, že nemá v úmyslu škodit, chtěla se jen najíst. Poté začala jíst. Během toho, co jedla, ontake vzal gohei a začal ducha utěšovat. Přinutil ho vstoupit do malé bambusové tubičky (Kuda) v průměru 2 palce. Modlil se a přemlouval, až nakonec liška do tubičky vlezla. Rychle ji zazátkoval a nařídil, aby byla pohřbena asi 5-6 yardů severně od domu. Jakmile duch přerušil spojení s mužem, probudil se a horečky mu klesly.¹¹³

V příběhu prince Genjiho v druhé kapitole, se píše o ženě sužované nemocí. Po dlouhém boji s duchem, byl z ženy přenesen duch do těla mladého chlapce. Chlapec běsni, stáli mu vlasy na hlavě a ronil slzy. Nicméně ústy byla sdělována strašlivá zpráva, která pomohla démona identifikovat, který byl příčinou problémů.¹¹⁴

Abychom nezůstávali jen u příběhů, odpozorované příznaky se projevují ve čtyřech druzích.

- Tělo je ovlivněno celkově bolestí, bolestí zad, kašlem, přicházejí mdloby, ztráta chuti k jídlu.
- Duševní nerovnováha, halucinace a slyšiny. Stěžování si, že někdo postiženému šeptá do ucha.
- Změna osobnosti. Trans, ve kterém duch mluví za posednutou osobu.

---

¹¹³ FAIRCHILD, William P. Shamanism in Japan. *Folklore Studies* [online]. 1962, **21**, 96 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177349. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177349?origin=crossref>

¹¹⁴ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 271, ISBN 9781873410851.

- Poslední není tak častá, ale jedná se o úplně převzetí schránky. Posednutý mluví jiným hlasem a má jinou osobnost.¹¹⁵

Japonské bytosti, jak jsme se dočetli, nejsou jednotné povahy. Mají dovednost vstoupit do lidského těla a za určitých podmínek jej ovládat. Nejspíš to byl důvod, proč západní badatelé v tomto úkazu viděli posednutí, které jim dávalo smysl v teologickém kontextu, jež znali. Následně na to, byli nejspíš svědky rituálu zbavení, kdy měla být bytost uvnitř člověka vypuzena pryč, což opět korespondovalo se západním pojetím exorcismu. Nemůžeme však japonské duchy pokládat za demony, jako jsou v křesťanství. Škodí-li nějaká japonská nadpřirozená bytost, není to odůvodněno touze po oddálení od Boha nebo jiná teologická myšlenka. Jde spíše o archetyp chování. Z prezentovaných textů jsme se dočetli případů, kdy liška měla pouze hlad, a proto posedla člověka. Lišky a další podobní zvířecí duchové jsou považovány za šprýmaře a podvodníky. Občas jsou to jen hladové bytosti, které mají v povaze krmit se různými způsoby, leč tím ublíží záměrně člověku. Tito šprýmaři mají v povaze činit žerty z lidí a obelhávat je ve vlastní prospěch. Nejčastějším trikem je brát na sebe lidskou podobu a tropit neplechu, popřípadě vytvářet iluze, aby lidé zabloudili. Tudiž rozhodně nestavme bytosti z japonských legend a tradic na úroveň démonů z křesťanství. Japonští kami a duchové jsou bytosti jiného typu, které se pochybují v našem světě. V japonském exorcismu nejde o vypuzení ducha, ale spíš o komunikaci s ním. Lidé, které vykonávají takové rituály, ducha uklidní, jelikož počínání ducha v těle má fyzické následky na posednutého člověka. Po uklidnění duch sám odejde.

---

¹¹⁵ BLACKER, Carmen. *The Catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3rd ed. Richmond: Japan Library, 1999, s. 271-272, ISBN 9781873410851.

ZÁVĚR

Nyní učiním závěr své práce. V této kapitole shrnu a rozčlením posednutí a exorcismus do několika odstavců podle kapitol. Jak jsme zjistili, rituály a určité poznatky jsou téměř totožné v obou tradicích. Například promlouvání jiným hlasem, fyzické obtíže během posednutí, popřípadě změna identity, když duch, který posedl tělo, se rozhodl vystoupit na povrch.

Historický vývoj exorcismu započal již v raných stoletích a vyvíjel se až do 18. století. Od té doby se postupy a exorcistní texty nezměnili. Cílem křesťanského exorcismu je zbavit posednutého člověka od zlého ducha, který usiluje o jeho duši. Pokud podle křesťanské nauky všechny duše patří Bohu a přijdou do nebe, Bohův protějšek, satan, usiluje o pokoření jeho plánu spásy a stáhnout nevinné duše do pekla. Ve své práci jsem zmiňoval případy exorcismu i symptomy, kterými posednutý trpí. Z odcitovaných textů je zřejmé, že posednutý snáší psychické i fyzické obtíže. Obranou proti záměru zlých duchů je exorcismus. Jedná se o teorii a metodu, ze které vychází praxe vymítání. Současný exorcismus se od vydání Římského rituálu nezměnil. Stále se používá tentýž text, nicméně postup exorcismu není předepsán. Exorcismus vyháňá démona pryč z těla. Snaží se ho „násilně“ zahnat zpět odkud přišel. V křesťanském světě také existuje sestoupení ducha svatého apod. Je to jakýsi protipól posednutí. Ve své práci jsem tomuto tématu věnoval jednu podkapitolu, nicméně se jedná o zcela odlišný jev. Tento úkaz není náplní mé práce, nicméně mluvím-li o prostoupení ducha do těla, je potřeba tento fakt zmínit.

Do své práce jsem začlenil také poznatky vědců z humanitních oborů. Nejedná se přímo o poznatky z japonské nebo křesťanské tradice. Frazer považuje posednutí v archaických kulturách za určité zviditelnění společensky znevýhodněných jedinců. Eliade tvrdí, že není důležitý duch v posednutí, nýbrž extáze, kterou ten člověk prožívá, jelikož prochází do jiných sfér. Zároveň však odporuje sám sobě, jelikož hovoří o dvou způsobech posednutí v závislosti na tom, zda bytost vstupuje do těla nebo ne. Tím odporuje sám sobě, a říká, že tedy v posednutí hraje roli přítomnost ducha. Jeden způsob pojmenovává jako trans a druhý jako posednutí. I když Erika

Bourguignon souhlasí s rozdělením na trans a posednutí, Lewis toto rozdělení odmítá a považuje posednutí a trans za totožné, nevidí mezi nimi rozdíl.

Někteří z autorů se shodují v určitých bodech. Crapanzano o posednutí tvrdí, že je to změna vědomí způsobena duchem a Frazer posednutí popisuje, jako stav, kdy jedna osobnost spí a druhá se projevuje. Tudíž během posednutí komunikujeme ne s člověkem, ale bytostí uvnitř. Též se několik autorů shodlo na projevech během posednutí. Frazer, Metraux i Herkovits popisují projevy v posednutí jako chvění těla, změněný hlas, nepřírozená gestikulace a mimika.

Z textů od badatelů, kteří se problematikou posednutí zabývali nelze usoudit, zda objevili skutečné posednutí nebo ne. Pouze aplikovali své názory z dostupných informací a pozorování. Nejedná se zde ani o křesťanství ani vyloženě japonské tradice, ale o fenomén, který byl odpozorován v různých koutech světa, nicméně je to, co badatelé vypožorovali skutečně posednutí? Není to pouze stav, podobný tomu, který je v křesťanství během posednutí d'áblem, a proto byli extatické stavy, které byly odpozorovány v jiných tradicích nazvány stejně, proto, že prozatím neexistuje jiné slovo, které by lépe tento stav vystihoval?

Japonci nepovažují nutně bytost, která posedla člověka za zlou. Ve většině případů duch řekne vykonavateli rituálu, proč posedl člověka. V textu od Blackerové byl zmíněn případ, kdy žena posedla muže, jelikož si nepřála, aby si našel jinou. Žádná forma zla v tom nehraje roli. Ve stejném textu muž posedl svoji manželku, jelikož měl starost o svoji rodinu, a co s ní bude po jeho smrti. I když si duch může myslet, že koná správně a dohlíží tím na svoji rodinu, bohužel tím způsobuje fyzické obtíže své ženě. Tím pádem důvody posednutí v Japonsku podléhají emocím ducha a nejsou chápány jako zlý úmysl. Zkrátka společně s námi existují další bytosti, které nejspíš nemůžeme obyčejně vidět, ale mají vlastní úmysly a city. Rituály, které zbavují člověka trápení s duchem, jsou, dalo by se říci metodou, jak člověku ulevit od potíží, které jim způsobuje. Japonci v tom nejspíš sami nevidí hlubší význam, než uklidnit a donutit ducha z těla odejít, aby nezpůsobil tělu další potíže, nedej bože vážnější následky, pokud by setrval déle, než by posednutý dovedl snést.

Posednutí a exorcismus v křesťanství a japonské kultuře není to samé. Nejspíše se nevyhneme označování podobných rituálů jinak než slovem exorcismus, nicméně si musíme uvědomit, že se jedná o dva naprosto odlišné rámce. V jednom z rámců je exorcismus násilné vyhnání bytosti z těla, kdežto v druhém se jedná o spojení s bytostí a přesvědčení jí, aby sama dobrovolně odešla a neškodila, byť tak nečiní schválně. Termín exorcismus se bude nejspíš používat dále v případech týkající se vypuzovacích rituálů, jelikož tento termín prozatím nejlépe vystihuje a připodobňuje proces z křesťanství, kterým bude posednutý zbaven bytostí, která do něj vstoupila, i když se nebude jednat o zlého ducha z křesťanského pojetí.

BIBLIOGRAFIE

Literární zdroje:

ABE, Chikara. *Impurity and Death: A Japanese Perspective*. 1. Parkland: Dissertation.Com, 2002. ISBN 978-1581121957.

AMORTH, Gabriele. *Exorcisté a psychiatři*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-807-2071-142.

AMORTH, Gabriele. *Exorcista vypráví*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 9780824815455.

BATHGATE, Michael. *The fox's craft in Japanese religion and folklore: shapeshifters, transformations, and duplicities*. 1. New York: Routledge, 2003. ISBN 9780415968218.

BLACKER, Carmen. *The catalpa bow: a study of Shamanistic practices in Japan*. 3. London: Routledge, 1999. ISBN 18-734-1085-9.

BORGEN, Robert. *Religion, altered states of consciousness*. 1. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press, 1986. ISBN 06-748-5415-2.

BOURGUIGNON, Erika. *Possession*. 3. Prospect Heights: Waveland Press, 1991. ISBN 9780881336009.

BOURGUIGNON, Erika. *Religion, altered states of consciousness, and social change*. 3. Columbus: Ohio State University Press, 1973. ISBN 08-142-0167-9.

DAVIS, Winston. *Dojo magic and exorcism in modern Japan*. [Nachdr.]. Stanford, Calif: Univ. Press, 1981. ISBN 978-080-4711-319.

DI NOLA, Alfonso Maria. *Ďábel a podoby zla v historii lidstva*. Praha: Volvox Globator, 1998. Garuda. ISBN 80-720-7114-9.

EARHART, H. Byron. *Japanese religion: unity and diversity*. 5th ed. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning, 2012. ISBN 978-113-3934-813.

ELIADE, Mircea. *Shamanism: archaic techniques of ecstasy*. 2. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1964. ISBN 978-069-1017-792.

FIALA, Karel. *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. 2., opr. vyd. Praha: ExOriente, 2013. ISBN 978-80-905211-0-0.

FOSTER, Michael Dylan. *Pandemonium and parade: Japanese monsters and the culture of yōkai*. Berkeley: University of California Press, c2009. ISBN 978-052-0253-612.

FRAZER, James George. *The golden bough: a study in religion and magic*. Abridged ed. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2002. ISBN 978-048-6424-927.

HERSKOVITS, Melville J. *Man and his works: the science of cultural anthropology*. New York: Alfred A. Knopf, 1960.

HIPPOLYTOS. *Apoštolská tradice*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000. Prameny spirituality. ISBN 80-860-4545-5.

KAWAI, Hayao a Toshio KAWAI. *Nihonjin no kokoro o toku: yume, shinwa, monogatari no shinsō e*. 1. Tōkyō: Kabushiki Kaisha Iwanami Shoten, 2013. Iwanami gendai zensho, 005. ISBN 40-002-9105-X.

LAMBEK, Michael. From diese ti dicourse: Remarks on the conncptualization of trance and spirit possession. In *Altered states of consciousness and mental health*, ed. Collen A. Ward, 36 – 61. Newbury Park: Sage Publications, 40.

LANCASHIRE, Terence. *An introduction to Japanese folk performing arts*. 1. Burlington, VT: Ashgate Pub., c2011. ISBN 978-140-9431-343.

LEWIS, I. M. *Ecstatic religion: a study of shamanism and spirit possession*. 3rd ed. New York: Routledge, 2003. ISBN 978-0415301244.

JONES, Lindsay, Mircea ELIADE a Charles J. ADAMS. *Encyclopedia of religion*. 2nd ed. Detroit: Macmillan Reference USA, c2005. ISBN 9780028657400.

LOWELL, Percival. *Occult Japan : Shinto, shamanism, and the Way of the Gods*. 1. Rochester, Vt.: Inner Traditions International, 1990. ISBN 978-0892813063.

MADRE, Philippe. *Uzdravení a exorcismus: jak rozlišovat?*. 1. Praha: Paulínky, 2007. Pod povrch. ISBN 978-80-86949-31-4.

MCNAMARA, Patrick. *Spirit possession and exorcism: history, psychology, and neurobiology*. 1. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011. Brain, behavior, and evolution (Westport, Conn.). ISBN 03-133-8433-9.

MÉTRAUX, Alfred. *Le Vaudou haïtien*. 1. Paris,: Gallimard, 1968. ISBN 2070244369.

MULLINS, Mark., Susumu SHIMAZONO a Paul L. SWANSON. *Religion and society in modern Japan: selected readings*. 1. Berkeley, Calif.: Asian Humanities Press, c1993. ISBN 08-958-1936-8.

PHILIPPI, Donald L. *Norito: a translation of the ancient Japanese ritual prayers*. 1. Princeton, N.J.: Princeton University Press, c1990. ISBN 978-069-1014-890.

PICKEN, Stuart D. B. *Historical dictionary of Japanese business*. 1. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2007. ISBN 978-081-0854-697.

READER, Ian, Esben. ANDREASEN a Finn STEFÁNSSON. *Japanese religions: past and present*. 4. Honolulu: University of Hawaii Press, c1993. ISBN 978-082-4815-455.

SALVUCCI, Raul. *Zkušenosti exorcisty: jasná slova o temné skutečnosti*. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2180-7.

SCHMIDT, Bettina E. a Lucy HUSKINSON. *Spirit possession and trance: new interdisciplinary perspectives*. 1. New York: Continuum, c2010. Continuum advances in religious studies. ISBN 978-082-6435-743.

VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních*. 1. V Praze: Ladislav Kuncíř, 1931.

VARLEY, H. Paul. *Japanese culture*. 4th ed. updated and expanded. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2000. ISBN 08-248-2152-1.

YOUNG, Francis. *A history of exorcism in Catholic Christianity*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2016. ISBN 9783319291116.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 8. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-858-1029-8.

Elektronické zdroje:

AKIMA, Toshio. The myth of the goddess of the undersea world and the tale of Empress Jingū's subjugation of Silla. *Japanese Journal of Religious Studies* [online]. 1993, **20**(2-3), 95-185 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.18874/jjrs.20.2-3.1993.95-185. ISSN 03041042. Dostupné z: <http://nirc.nanzan-u.ac.jp/nfile/2513>

CARROLL, Scott T. The "Apocalypse of Adam" and Pre-Christian Gnosticism. *Vigiliae Christianae* [online]. 1990, **44**(3), 263-279 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1583698. ISSN 00426032. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583698?origin=crossref>

CASAL, U. A. The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals of Japan. *Folklore Studies* [online]. 1959, **18**, 1-93 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177429. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177429?origin=crossref>

FAIRCHILD, William P. Shamanism in Japan. *Folklore Studies* [online]. 1962, **21**, 1-222 [cit. 2017-11-27]. DOI: 10.2307/1177349. ISSN 03880370. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177349?origin=crossref>

GLET, Jiří. *Křesťanský slovníček* [online]. 1. Koláček Martin - E-knihy jedou, 2016 [cit. 2017-11-27]. ISBN 978-80-7512-477-7. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=th3gCwAAQBAJ&pg=PT21&dq=exorcismus&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiRx4v4usjXAhUSJOwKHbPhCwgQ6AEIJjAA#v=onepage&q=exorcismus&f=false>

GROEMER, Gerald. Journal Article Female Shamans in Eastern Japan during the Edo Period. *Asian Folklore Studies* [online]. Nagoya, 2007, (66), 27-53 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/30030449.pdf>

KURODA, Toshio. The World of Spirit Pacification: Issues of State and Religion. *Japanese Journal of Religious Studies* [online]. 1996, **3/4**(23), 321-351 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30233577>